

Indst. S. LXXII.

(1917).

Indstilling fra den kombinerte budget- og militærkomite angaaende ekstraordinær bevilgning til hæren og marinen.

(St. prp. nr. 102).

Til Stortinget.

I den foreliggende proposition er opført tilsammen for hæren og marinen:

- a. Til anskaffelser m. v. (utgifter engang for alle) kr. 27 095 500,00
- b. Til anordninger av organisationsmæssig art (aarlig tilbagevendende utgifter) - 108 500,00

Tilsammen . . kr. 27 204 000,00

I propositionen anføres, at de foreslaede bevilgninger — der er tiltraadt av Norges forsvarskommission forsaavidt anskaffelser angaar — tar sigte paa at fremme hærens og flaatens krigsberedskap og utgjør for en stor del fortsættelsesbevilgninger til de i st. prp. nr. 84, 1916 i samme øiemed opførte og av Stortinget bevilgede beløp.

Bevilgningerne omfatter:

A. Hæren.

- I. Artilleriets tekn. fællestat kr. 11 680 000,00
- II. Infanteriet - 810 000,00
- III. Feltartilleriet - 635 000,00
- IV. Fæstningsartilleriet - 576 500,00

A 72

- V. Kavaleriet kr. 52 000,00
- VI. Ingeniørvaabnet - 550 000,00
- VII. Intendanturen - 4 667 000,00
- VIII. Sanitetet - 200 000,00
- IX. Flyvevæsenet - 1 500 000,00
- X. Trænkorpset - 150 000,00
- XI. Materialer til hestesko - 90 000,00
- XII. Fortifikatoriske arbejder - 365 000,00
- XIII. Bebyggelse paa befæstn. - 30 000,00

Tilsammen . . kr. 21 305 500,00

B. Marinen.

- I. Minevæsenet kr. 2 625 000,00
- II. Artilleriet - 1 318 500,00
- III. Flyvevæsenet - 1 500 000,00
- IV. Sanitetsvæsenet - 5 000,00
- V. Station for undervandsbaater - 450 000,00

Tilsammen . . kr. 5 898 500,00

Om de enkelte bevilgningsposter m. v. skal anføres:

(1917)

A. Hæren.**I. Artilleriets tekniske fællestat.****I. Raufoss patronfabrik og krudtverk.****a. Utvidelse av patronfabrikken m. v.**

Departementet anfører i propositionen, at der for indeværende termin overensstemmende med departementets forslag i st. prp. nr. 84 — 1916 er bevilget kr. 1 000 000,00 som begyndelsesbevilgning til utvidelse av Raufoss patronfabrik m. v. for ved denne, inklusive assistanse av private fabrikker, at opnaa en kapasitet av 2 100 kanonskud + 250 000 geværpatroner + 10 000 revolverpatroner pr. døgn (den saakaldte 2den utvidelse av ammunitionsfabrikationen).

De hermed forbundne utgifter var oprindelig anslaat til kr. 1 600 000,00.

Paa grund av de voldsomme prisstigninger samt vanskeligheter med at faa private fabrikker engagert samt nødvendige nybygninger for underbringelse av den økede arbeidsstyrke viser senere overslag at de paatænkte og iverksatte anordninger antagelig kommer paa ca. kr. 3 450 000,00.

Fremstilling av hylse- og brandrørsmessing var i det oprindelige overslag forutsat henlagt til Porsgrund metalvalseverk. Det har imidlertid senere vist sig, at denne fabrikk ikke kan paata sig dette arbeide under krigen, hvorfor ogsaa herhenhørende anordninger er henlagt til Raufoss. Merutgiften hermed er ca. kr. 80 000,00.

I de senere aar har der ikke været fremstillet 10,15 mm. geværammunition ved Raufoss patronfabrik. De tidligere hertil benyttede maskiner og verktøi er omordnet for fremstilling av 6,5 mm. geværammunition. Da imidlertid saavel 10,15 mm. geværer som mitraljøser fremdeles indgaar som dele av vor bevæbning har departementet av hensyn til supplerings og efterforsyning av 10,15 mm. ammunition fundet det paakrævet at træffe forføjninger til gjenoptagelse av fabrikation av 10,15 mm. ammunition ved Raufoss. Hermed medgaar ifølge overslag kr. 250 000,00.

Desuten maa fremdeles regnes med prisstigninger og tilfældige utgifter der anslagsvis sættes til kr. 120 000,00.

Med den oversigt man nu har over heromhandlede anordninger vedrørende ammunitionsfabrikationen vil der saaledes ialt kræves ca. kr. 3 900 000,00.

Departementet opfører for kommende termin kr. 1 500 000,00 som fortsat bevilgning til omhandlede utvidelse av ammunitionsfabrikationen.

Komiteen — med undtagelse av Buen og Gausdal — indstiller overensstemmende med propositionen paa en bevilgning av kr. 1 500 000,00. Det har inden komiteen været fremholdt, at man bl. a. av hensyn til et eventuelt luftangrep fandt det mindre heldig at samle en saavidt betydelig del av vor ammunitionsfabrikation med tilbehør paa ett sted, og at der burde være forsøkt mere samarbeide med den civile industri. Endvidere har det i komiteen været nævnt, at der under den paagaende nybygning ved fabrikken er indtraadt saadanne uheld med hensyn til enkelte bygningers opførelse, at det offentlige muligens vil paaføres betydelige ekstra utgifter og at fabrikkens fuldførelse derved formentlig vil bli forsinket.

Herom imøtesees nærmere redegjørelse.

b. Ekstraordinær drift.

Departementet henviser til hvad der er anført i st. prp. nr. 84, 1916 angaaende krav om økning av mobiliseringsbeholdningerne av ammunition saavel for det mobile som det stationære forsvar samt nødvendigheten av at anskaffe beholdninger av raamaterialer.

Den første utvidelse av Raufoss vil være færdig i indeværende termin. Den 2den utvidelse vil i det væsentligste være færdig i kommende termin.

Under forutsætning av ordinær drift av Raufoss i terminen 1917—1918 med 1 skift à 8 timer vil der ifølge indkomne overslag medgaa mindst kr. 6 600 000,00 utover bevilgningen paa det ordinære budget.

For at bringe mobiliseringsbeholdningerne av ammunition op til den av generalstaben og kommanderende general foreslaaede størrelse samt for at anskaffe raamaterialer finder departementet det paakrævet ogsaa iaar at foreslaa opført ekstraordinær driftsbevilgning for Raufoss patronfabrik.

Departementet foreslaar i dette øiemed bevilget kr. 6 000 000,00.

For dette beløp vil kunne oparbeides ca. 20 millioner geværpatroner og ca. 50 000 kanonskud (7,5 cm. ammunition eller andre kalibre i økvivalente mængder).

Komiteen indstiller overensstemmende med forelægget paa en bevilgning av kr. 6 000 000,00, idet komiteen bemerker, at der i næste budgetproposition forelægges redegjørelse for, hvor stor driften av Raufoss forutsættes at bli, naar krigen er endt, efter den stedfundne utvidelse, og hvilken driftsbevilgning hertil vil behøves.

Komiteens mindretal — Bratlie, Enge, C. O. Lund, Mjøen og Sparre — ønsker uttale, at der efter deres mening allerede i budgetterminen 1917—1918 bør begyndes med reduktion av den nuværende ekstraordinære arbeidsstyrke, efterhaanden som dette kan ske, saaledes at den ekstraordinære drift ved terminens utløp saavidt gjørlig er indskrænket til kun at bestaa i arbeidstidens forlængelse til 10 timer daglig, mens arbeidsstyrken er bragt nedover mot det som normalt beregnede for fredstid. De foreslaar av hensyn hertil den ekstraordinære bevilgning under denne post nedsat til 5 millioner kroner.

Komiteens medlemmer Buen og Gausdal stemmer imot enhver bevilgning.

c. Elektrisk staaovn og smipresseanlæg m. v.

For at bøte paa landets staaovn i krig foreslaar en av departementet nedsat valseverkskommission at der træffes forberedelser til opsætning i krig av mindre elektriske staaovner ved enkelte herfor skikkede industrielle bedrifter.

Kommissionen foreslaar derhos at der straks opsættes en saadan ovn av typen Rennerfelt paa Raufoss av følgende grunde:

1. Det vil være av stor betydning for Raufoss at kunne producere sit staa selv.
2. Man vil derved faa erfaring med denne ovn og derhos erholde utdannet en arbeidsstok som i krig kan anvendes som formænd eller lignende ved nævnte improviserte staaverksanlæg.

Handels-, industri- og sjøfartskomiteen har sluttet sig til valseverkskommissionens forslag.

Generalfelttøimesteren, hvem sakens detaljbehandling har været overdrat, har utarbeidet plan med overslag over utgifterne ved anlegget paa Raufoss.

Patronfabrikkens behov ved forcert drift efter 2den utvidelse anføres at ville være dækket ved en 3 tons Rennerfelts staaovn med en aarlig produktion av ca. 3 000 ton staa.

Generalfelttøimesteren foreslaar opsat 2 saadanne ovner for at ha en ovn i reserve ved indtrædende uheld eller ved omforing, saa man slipper at stoppe produktionen.

Generalfelttøimesteren foreslaar alternativt:

a) 1 staaverk med to 3 tons ovner og to transformatoranlæg	kr. 450 000,00
1 smipresseanlæg	- 250 000,00
	Sum . . kr. 700 000,00

b) 1 staaverk med to 3 tons ovner og et transformatoranlæg	kr. 375 000,00
1 smipresseanlæg	- 250 000,00
	Sum . . kr. 625 000,00

Generalfelttøimesteren fremholder dog uttrykkelig at et valseverk vilde være at foretrække for smipresseanlæg. Et valseverk anslaaes at koste ca. kr. 500 000,00.

Departementet slutter sig i det store og hele tat til det av valseverkskommissionen, industrikomiteen og generalfelttøimesteren anførte.

Av budgetmæssige grunde finder departementet for nærværende ikke at kunne foreslaa bevilget mere end til 1 staaovn med tilbehør samt 1 smipresseanlæg. Departementet opfører hertil:

1. Elektrisk staaovn 3 ton .	kr. 40 000,00
2. Transformator og elektrisk utstyr for samme med tilbehør	- 65 000,00

3. Anskaffelse av elektrod- kul og reservemateriale for ovns drift	- 10 000,00
4. Diverse anskaffelser for smeltning	- 10 000,00
5. Nødvendige bygninger for anlægget	- 110 000,00
6. Administration og diverse	- 15 000,00
7. Hydraulisk smipresseanlæg	- 250 000,00

Tilsammen . . kr. 500 000,00

K o m i t e e n — med undtagelse av B u e n og G a u s d a l — indstiller paa den i forelæggjet opførte bevilgning kr. 500 000,00.

Komiteens medlemmer E n g e og S p a r r e forbeholder sig at stemme imot denne bevilgning.

d. P e r s o n e l .

Departementet anfører, at som følge av de i 1916—1917 foretagne utvidelser av driften ved Raufoss patronfabrik og krudtverk samt ved Kongsberg vaabenfabrik har det været nødvendig at øke personellet ved disse fabrikker samt at foreta en midlertidig omordning av administrationen ved samme.

Ved kongelig resolution av 18de august 1916 blev derfor departementet bemyndiget til at træffe nærmere bestemmelse om en midlertidig ordning av administrationen ved nævnte fabrikker og at utrede merutgiften av vedkommende driftsbevilgninger.

I henhold hertil har departementet under 2den september 1916 truffet nærmere bestemmelse for ordningen av administrationen.

Da denne ordning for Raufoss patronfabrik og krudtverks vedkommende har vist sig at virke tilfredsstillende, er den lagt til grund for departementets forslag forsaa vidt organisation og personel angaar (se nærmere propositionen side 6).

For at faa habile folk i stillingerne som støperimester og valsemester har departementet maattet ansætte disse med en aarlig løn av henholdsvis kr. 3 600,00 og kr. 3 000,00 samt frit hus, lys og brænde. Merutgiften henholdsvis kr. 800,00 og kr. 200,00 samt frit hus, lys og brænde foreslaaes tilstaat den nuværende støperimester og valsemester som et personlig tillæg.

Departementet foreslaar at ovennævnte lønninger utbetales uforandret indtil spørsmålet om en ny lønsregulering for de herhen hørende funktionærer er avgjort.

Av de foreslaaede lønninger foreslaaes endvidere kun følgende opført paa budgettet:

Direktørens,
underdirektørens,
hovedforvalterens,
fyrverkernes.

Merutgiften herved beløper sig til kr. 10 400,00.

For det øvrige personel foreslaaes lønningerne utredet av fabrikkens driftsbevilgning.

Endvidere foreslaar departementet, at direktøren der nu kan være kaptein, major eller oberstløytnant, skal være stabsofficer og saaledes kunne avancere til oberst i stillingen.

K o m i t e e n finder at den forcerte drift under den nuværende situation ikke bør danne grundlaget for fastsættelse av en endelig organisation og har i henhold hertil ikke behandlet de foreliggende organisations- og lønsspørsmål. Derimot har komiteen intet at erindre mot at departementet ved indbeordring eller midlertidig engagement av fornødent personel træffer saadan midlertidig ordning som forholdene maatte gjøre paakrævet.

Der har i komiteen ogsaa været fremholdt, om det ikke vilde være hensigtsmæssig at knytte specialutdannede civilingeniører til hærens tekniske virksomheter i større utstrækning end der hittil synes at ha været tilfælde.

II. Kongsberg vaabenfabrik.

a. Ekstraordinær drift ved vaabenfabrikken (haandvaabenfabrikken).

I propositionen henvises til hvad der er anført i st. prp. nr. 84 1916 angaaende fortsat oparbeidelse av haandvaaben.

Departementet finder at det ogsaa for kommende termin er paakrævet at der gives en ekstraordinær driftsbevilgning ved Kongsberg vaabenfabrik.

Der gjenstaar oparbeidelse og anskaffelse av geværer, karabiner, mitraljoser og auto-

matiske pistoler saavel for den nuværende opsætning som for reserveformationer og nyopsætninger hvorhos der maa oparbeides reserve. Den samlede utgift vil med de nuværende priser andra til ca. kr. 5 100 000,00.

Herav opfører departementet overensstemmende med generalfelttøimesterens forslag for kommende termin kr. 1 450 000,00.

Komiteen — med undtagelse av **Buen** og **Gausdal** — indstiller overensstemmende med forelægget.

b. Kanonverkstedet.

Til kanonverkstedet bevilget Stortinget ifjor — overensstemmende med departementets forslag i st. prp. nr. 84, 1916 — kr. 250 000,00. Det var dengang beregnet at koste kr. 500 000,00, idet fabrikken forutsattes henlagt like utenfor Kristiania og væsentlig skulde være et verksted for sammensætning og montering av skyts.

Da der imidlertid av Stortinget — overensstemmende med komiteens indst. S LII A 1916 side 8 — blev tatt avstand fra at verkstedet skulde gives en saa utsat beliggenhet — er det blit bestemt at det skal bygges paa Kongsberg.

Som følge herav — uttaler departementet — har man maattet gjøre verkstedet mere selvstændig og uavhengig av de private bedrifter av hensyn til de betragtelige transporter frem og tilbake som ellers vilde paaløpe. Verkstedets utstyr med maskiner maatte gjøres rikeligere, idet det fik flere operationer at utføre.

For kanonverkstedet er derfor utarbeidet nyt omkostningsoverslag, som viser en samlet utgift av kr. 1 000 000,00.

Merutgiften har foruten det ovenfor anførte sin grund i de overordentlige sterke prisstigninger samt i at det er fundet nødvendig at opføre et presseverksanlæg for at gjøre kanonverkstedet uavhengig med hensyn til utsmining av emnene.

Departementet foreslaar ved nærværende anledning bevilget kr. 350 000,00.

Det opplyses at byggearbeiderne paagaar og at maskiner i alt væsentlig er bestilt.

Komiteen skal bemerke, at det av propositionen fremgaar at der foruten dette

kanonverksted er truffet forføining til at utvide marinens artilleris verksteder paa Horten til ogsaa at omfatte kanonfabrikation. Etablering av to kanonverksteder finder komiteen saavel i økonomisk som i teknisk henseende uheldig. Av propositionen sees videre at rammen for hærens kanonverksted er utvidet idet den ifjor fremlagte plan som bekjendt væsentlig kun gik ut paa anlæg av et montageverksted med utnyttelse av de private verksteder. Under denne uttrykkelige forutsætning indstillet militærkomiteen paa den til kanonverkstedet ifjor æskede begyndelsesbevilgning. Herom uttalte denne komite — se indst. S. LII A 1916 side 8 — følgende:

»Hvad den opførte bevilgning til kanonverksted angaar, har der i komiteen hersket nogen tvil om, hvorvidt man skulde skride til anlæg av et saadant som statsverksted, men under hensyntagen til, at verkstedets virksomhet kun skal omfatte sammensætning og montering av skyts, hvis enkelte dele forarbeides væsentlig ved private fabrikker, har komiteen fundet ogsaa at kunne indstille paa her omhandlede bevilgning.«

Komiteen — med undtagelse av **Buen** og **Gausdal** — slutter sig til denne uttalelse og maa fastholde den oprindelige plan av et montageverksted. Paa grund av de foreliggende opplysninger om de sterke prisstigninger indstiller dog komiteen paa det i forelægget opførte beløp kr. 350 000,00.

c. Driftsbevilgning til kanonverkstedet.

Under forutsætning av at maskiner faaes til forutsat og omkontrahert tid skulde kanonverkstedet komme i drift i kommende budgetaar.

Departementet foreslaar som driftsbevilgning bevilget kr. 200 000,00 i anledning av fabrikation av skyts som er besluttet anskaffet indenlands, idet der regnes med noget tilskud fra tidligere bevilgninger til skytsanskaffelser.

Av driftsbevilgningen skal bl. a. utredes utgifterne til løn til funktionærer og arbeidere. Der vil det første aar utkræves 50—70 arbeidere.

Komiteen — med undtagelse av Buen og Gausdal — indstiller overensstemmende med forelægget.

d. Personel.

Som foran under avsnittet om Raufos patronfabrik nævnt blev departementet ved kgl. res. av 18de august 1916 bemyndiget til at træffe midlertidig ordning av administrationen ogsaa ved Kongsberg vaabenfabrik.

Den ved departementets skrivelse av 2den september 1916 etablerte ordning har vist sig at virke tilfredsstillende, hvorfor departementet overensstemmende med denne foreslaar ansat personel ved fabrikken (se nærmere propositionen side 9).

Som ved Raufoss patronfabrik og krudtverk forelaaes direktøren at skulde være stabsofficer og saaledes kunne avancere til oberst i stillingen.

De opførte lønninger er de samme som midlertidig er fastsat av departementet. Som for Raufoss's vedkommende foreslaaes at disse lønninger utbetales uforandret indtil spørgsmaalet om en ny lønsregulering for de herhenhørende funktionærer er avgjort.

I likhet med hvad der er foreslaaet for Raufoss patronfabrik og krudtverk, foreslaaes følgende lønninger opført under budgettets 1ste kapitel:

Direktørens,
Uunderdirektørens,
Hovedforvalterens.

Merutgiften for dette personels vedkommende beløper sig til kr. 10 000,00 (paa det ordinære budgets kap. 1).

Det øvrige personels avlønning foreslaaes utredet av fabrikkens driftsbevilgning.

Likeledes finder departementet at lægehonoraret bør utredes av driftsbevilgningen.

Komiteen henviser saavel med hensyn til de foreliggende organisationsspørsmål som lønsspørsmål til hvad der foran er anført under I. Raufos patronfabrik og krudtverk litr. d.

III. Antiballonskyts.

Stortinget bevilget ifjor kr. 300 000,00 til antiballonkanoner for fæstningsartilleriet (jfr.

st. prp. nr. 84, 1916, side 9). Herfor var paaregnet anskaffet ved hjemmefabrikation indtil 10 stk. 7,5 cm. kanoner (uten ammunition).

Departementet opfører ved nærværende anledning kr. 300 000,00 som fortsat bevilgning til anskaffelse av yderligere 10 antiballonkanoner med tilbehør (uten ammunition).

Komiteen — med undtagelse av Buen og Gausdal — indstiller overensstemmende med forelægget.

IV. Haandgranater.

Departementet har approbert til bruk for vor hær som offensiv haandgranat type N. W. A. og som defensiv haandgranat en modifikation av denne, N. W. A.2.

Der er truffet anordninger for massefabrikation av disse to haandgranater ved private verksteder og departementet har av hensyn til dette spørgsmaals store betydning for vor krigsberedskap approbert anskaffelse av et parti N. W. A. samt av et mindre antal N. W. A.2.

Der er endvidere truffet forberedende anordninger for anskaffelser og opsætning av massefabrikation av den saakaldte diskosgranat, som antagelig vil bli approbert til bruk for hæren som defensiv granat.

Departementet foreslaar bevilget kr. 200 000,00 til anskaffelse av haandgranater.

Komiteen — med undtagelse av Buen og Gausdal — indstiller overensstemmende med propositionen paa en bevilgning av kr. 200 000,00 idet enkelte medlemmer gjerne vilde ha stemt for en større bevilgning under denne post.

V. Arsenalene.

a. Verksteder.

I propositionen fremholdes betydningen av at arsenalene er saa utstyrt med personel, verkstedsrum, maskiner, verktøi og materialer etc., at de i krig ved samarbeide med private verksteder kan besørge reparationer m. v. av avdelingenes materiel samt forarbeide forskjellige utrustnings- og reservesaker for avdelingenes efterforsyning.

Verkstederne vil man ogsaa ha fuld anvendelse for i fred ved udførelse av reparationer, og kompletteringer av avdelingernes materiel og vaaben m. v.

Departementet foreslaar at der til nødvendig verkstedsrum bevilges kr. 100 000,00, der fordeler sig saaledes:

Ved Trondhjems arsenal . . .	kr.	13 000,00
» Bergens — . . .	-	30 000,00
» Kristiansands — . . .	-	20 000,00
» Nord-Norges — . . .	-	20 000,00
Prisstigning	-	17 000,00

Tilsammen kr. 100 000,00

b. Driftsbevilgninger.

Til arsenalernes drift foreslaar departementet at der til prøve bevilges følgende beløp for kommende budgettermin:

Til hovedarsenalet	kr.	10 000,00
» hvert av de 4 utenbys arsena- ler kr. 5 000,00	-	20 000,00

idet det er forutsætningen at det nødvendige personale engageres og lønnes av driftsbevilgningene.

Komiteen finder for nærværende ikke at kunne indstille de til byggearbeider og driftsbevilgninger ved arsenalene opførte beløp til bevilgning.

c. Personel.

Ved Nord-Norges arsenal (jfr. st. prp. nr. 84, 1916, s. 20) er midlertidig ansat en arsenalsforvalter med avlønning som for de øvrige arsenalsforvaltere bestemt med et Nordlandstillæg stort kr. 400,00 samt fri bolig, lys og brænde.

Utgiftene utredes av de til nøytralitetsvernet bevilgede midler.

Departementet foreslaar at Nord-Norges arsenal fra 1ste juli 1917 opsættes med fast ansat personel (se nærmere propositionen side 11).

Komiteen — med undtagelse av Buen og Gausdal — indstiller paa det i propositionen foreslaaede personel for Nord-Norges arsenal og opfører litr. c med kr. 7 300,00.

VI. Industriens krigsmobilisering og anskaffelse av materialbeholdninger.

Idet der henvises til hvad der om dette spørsmål er anført i st. prp. nr. 84, 1916, side 17—18, bemerker departementet, at det er uomgjængelig nødvendig at der ogsaa iaar gives en større bevilgning til forberedelse av den civile industris deltagelse i tilvirkning av materiel for forsvaret som til anskaffelse av raamaterialer m. v.

Departementet foreslaar samme beløp som ifjor — kr. 1 000 000,00 — bevilget i heromhandlede øiemed.

Komiteen — med undtagelse av Buen og Gausdal — indstiller det i propositionen opførte beløp til bevilgning, idet dog bemerkes at komiteen finder at her omhandlede beløp henhører til de bevilgninger som nærmest synes at burde disponeres av departementet for den industrielle forsyning.

VII. Utvidelse av Hamar jernstøperi og mekaniske verksted.

Det anføres i propositionen at der har været ført forhandlinger med private verksteder angaaende assistanse ved kanonfabrikationen, dog uten at det har lykkedes at opnaa antagelige betingelser.

Imidlertid har Hamar jernstøperi og mekaniske verksted under 31te mars d. a. indgaat en overenskomst om at utvide sin bedrift saaledes, at man der ved forcert drift kan opnaa en kapacitet av 1 200 stk. 7,5 cm. kanonprojektiler pr. døgn (eller ekvivalente mængder av andre kalibre).

Herfor har firmaet forlangt bl. a. et rentefrit laan paa kr. 200 000,00, som tilbakebetales med 10 pct. avdrag av de bestillinger som Hamar jernstøperi fremtidig faar av staten. Herved forklares at være ment baade militærvæsenet og de civile administrationer, idet spesielt jernbanerne oplyses at ha store bestillinger av lokomotiver m. v. aar om andet ved verkstedet.

Firmaet forlangte avgjørelse straks bl. a. av hensyn til at anbudsfristen paa materiel til denne utvidelse var meget begrenset samt av hensyn til at det idetheletat var vanskelig at

skaffe dette materiel inden rimelig tid under den nuværende situation.

Departementet fandt derfor at maatte approbere kontrakt med Hamar jernstøperi og mekaniske verksted vedrørende fabrikation av omhandlede ammunition bl. a. paa betingelse om et rentefrit laan av staten som foran anført.

Komiteen finder at der hadde været anledning til at forelægge nærværende sak for Stortinget, inden avgjørelse blev truffet. Da imidlertid kontrakt sees allerede at være avsluttet vil komiteen indskrænke sig til at bemerke, at kontraktens bestemmelse om tilbakebetaling av det rentefrie laan synes at være litet heldig avfattet. Staten kan ikke under nogen omstændighet kræve laanet tilbakebetalt paa anden maate end gjennom avdrag paa bestillinger. I kontraktens punkt 9 og 12 findes bestemmelser om, at Hamar jernstøperi skal være forpligtet til at overta bestillinger og at prisen for leverancerne, dersom enighet ikke opnaaes, kan fastsettes ved voldgift. Men disse bestemmelser gjælder kun for leverancer til militærvæsenet. Verkstedet staar helt frit baade med hensyn til om det vil overta leverancer til nogen av statens civile administrationer og med hensyn til den pris det i tilfælde vil forlange for saadanne leverancer. Under disse omstændigheter er statens ret til laanets tilbakebetaling ved leverancer til de civile administrationer værdiløs; den eneste ret, staten har til tilbakebetaling, er gjennom bestillinger til militærvæsenet — for mindst 2 millioner kroner — efterat de utvidede anlæg ved verkstedet er færdigmontert.

VIII. Kanonkontrollen.

Overensstemmende med generalfelttøimesterens forslag opfører departementet en del nye stillinger ved kanonkontrollen som følge av den økede virksomhet ved samme (se herom nærmere propositionen side 12).

Merutgiften ved dette forslag blir kr. 12 068,00 aarlig.

IX. Generalfelttøimesteren med stab.

Som en følge av den sterkt økede virksomhet i artilleriets tekniske fællesetat, foreslaar departementet følgende nye stillinger ved generalfelttøimesterens stab:

1 kaptein, garnisonerende	kr. 4 000,00
1 assistent	2 200,00
(Opført i st. prp. nr. 85 — 1916.)	
1 assistent, dame	1 600,00
1 kontorist	2 000,00
(Opført i st. prp. nr. 85 — 1916.)	

Den i budgettet nu opførte garnisonerende sersjant forutsættes erstattet med den ovenfor opførte kontorist. Derved fragaar lønnen for den garnisonerende sersjant kr. 1 486,00.

Generalfelttøimesterens stabchef foreslaaes git stabsofficers grad og benævnt underfelttøimester, idet departementet forøvrig henholder sig til hvad der om denne er anført i st. prp. nr. 85 — 1916.

De samlede merutgifter ved generalfelttøimesteren med stab beløper sig til kr. 9 914,00 aarlig.

X. Alderstillæg.

Departementet uttaler, at det gaar ut fra, at spørsmålet om alderstillæg for den tekniske fællesetats funktionærer vil bli behandlet i forbindelse med ny lønsregulering.

Forsaavidt angaar VIII, kanonkontrollen, IX generalfelttøimesteren med stab og X alderstillæg henviser komiteen til sin foranstaaende bemerkninger under I Raufoss patronfabrik og krudtverk, litra d. Man indstiller derfor ikke paa disse bevilgninger.

XI. Utskrivning av vernepligtige til artilleriets tekniske fællesetat.

1. Utdannelse av ulønnede officerer.

Departementet foreslaar — overensstemmende med forslag fra kommanderende

general og generalstaben — at der utdannes ulønnede officerer til artilleriets tekniske fællesetat.

Uttagningen hertil foreslaaes at ske ved utskrivning, fortrinsvis blandt dertil villige hjælpedygtige vernepligtige med eksamen fra Norges tekniske høiskole eller anden teknisk høiskole.

De saaledes utskrevne foreslaaes paalagt tjenestepligt i samme antal dage som de øvrige befalelever fra Norges tekniske høiskole, nemlig f. t. 355 dage, hvilke foreslaaes avtjent saaledes:

100 dages soldatutdannelse + 60 dages underbefalsutdannelse ved fæstningsartilleriet.

195 dages utdannelse ved artilleriets tekniske fællesetat.

Efter gennemgaaelsen av det 60 dages underbefalskursus beskikkes de dertil skikkede til utskrevne korporaler og

efter gennemgaaelsen av de 195 dage til utskrevne sersjanter.

Derefter kan de dertil skikkede bli beskikket som ulønnede sekondløytnanter i artilleriets tekniske fællesetat mot at tjenstgjøre yderligere i 60 dage.

For yderligere at kunne avancere til premierløytnant maa vedkommende paata sig forpligtelse til at tjenstgjøre yderligere i 60 dage.

Under utdannelsen ved fællesetaten avlønnes elevene som for elever av pelotonførerkursene bestemt.

2. Utdannelse av vernepligtige.

a. Til hovedarsenalet

foreslaar departementet aarlig utskrevet 3 mekaniske arbeidere og 2 instrumentmakere, første gang dog henholdsvis 6 og 4 for snarest at faa behovet dækket.

Disse foreslaaes at avgjøre sin fredstjeneste ved 9 maaneders sammenhengende tjeneste ved hovedarsenalet, idet dog 18 dage avtjenes som rekruttskole efter kommanderende generals nærmere bestemmelse.

b. Raufoss patronfabrik og kanonkontrollen.

Det anføres at der til kontrol av den ammunition, som fabrikeres ved private verksteder, kræves utskrevne folk med speciel utdannelse, der forutsættes git av Raufoss patronfabrik.

Til ammunitionskontrollen tiltrænges 2 mekanikere og 1 kemiker eller laborant.

Til kanonkontrollen kræves 18 mand med en utdannelse av 5 pr. aar.

Departementet foreslaar, at dette personel skaffes ved utskrivning av vernepligtige med den fornødne fagkundskap, idet der efter departementets nærmere bestemmelse utskrives saa mange, at behovet dækkes.

De utskrevne kontrolører foreslaaes at avtjene sin fredstjeneste ved 9 maaneders sammenhengende tjeneste, o: samme tjeneste som for tiden er bestemt for garnisonsavdelingene paa befæstningene. Herav avtjenes 18 dage som rekruttskole efter kommanderende generals nærmere bestemmelse. De, av dem, som har utdannelse som kvalifiserer til gjennomgaaelse av pelotonførerkursus, indkaldes i 3 repetitionsøvelser à 30 dage, nemlig i 2det, 3dje og 7de tjenesteaar.

Efter avsluttet kursus foreslaaes de beskikket til utskrevne sersjanter med adgang til videre avancement paa samme maate som for befalelever forøvrig bestemt.

Utgiftene foreslaaes postert med $\frac{1}{3}$ paa bevilgningen til infanteriets rekruttskoler og med $\frac{2}{3}$ paa infanteriets linjesamlinger.

Komiteen har intet væsentlig at bemerke til departementets forslag vedrørende utskrivning m. v. av vernepligtige til artilleriets tekniske fællesetat.

II. Infanteriet.

a. Utstyr for mitraljoser.

For terminen 1916—1917 er bevilget kr. 100 000,00 til utstyr for mitraljoser (jfr. st. prp. nr. 84 for 1917, side 3).

Departementet opfører til fortsat anskaffelse kr. 300 000,00, hvorfor forutsættes

oparbeidet utstyr — saler, sæler og øvrig transportmateriel — for 150 mitraljøser som forutsættes fabrikkert ved Kongsberg vaabenfabrik i 1917—1918 samt kløvutstyr for 100 av infanterimitraljøsepeletonernes grupper og endel gavemitraljøser.

b. Komplettering av 6te divisions kjærremateriel.

Departementet opfører kr. 25 000,00 til fortsatt anskaffelse av kjærre for 6te division. For terminen 1916—1917 er overensstemmende med departementets forslag i st. prp. nr. 84 for 1916 side 4 bevilget kr. 50 000,00 i dette øiemed.

c. Avstandsmaalere.

Departementet opfører kr. 25 000,00 til anskaffelse av avstandsmaalere. Herfor paaregnes indkjøpt ca. 20 stkr.

d. Haandkikkerter.

Departementet opfører kr. 50 000,00 til fortsatt anskaffelse av haandkikkerter. For beløpet paaregnes anskaffet 400 stkr.

e. Skyttergravsperiskoper.

I forelægget er anført at den nuværende krig har vist at skyttergravsperiskoper er nødvendige ved ildgivnings-, observations- og vaktjenesten i skyttergravene.

Departementet opfører kr. 10 000,00 til skyttergravsperiskoper.

f. Skansetøi for infanteriet.

Departementet anfører at det er nødvendig at alle menig stridende av infanteriet utstyres med skansetøi.

Til fortsatt anskaffelse av skansetøi opføres kr. 50 000,00.

g. Lyskastere for infanteriet.

Idet henvises til st. prp. nr. 84 for 1916, side 4 opfører departementet kr. 50 000,00 til fortsatt anskaffelse av lyskastere for infanteriet. Herfor paaregnes anskaffet 10 lyskastergrupper med tilbehør.

h. Telefonmateriel.

I forelægget anføres at telefonen i de sidste krige har vist sig som det viktigste forbindelsesmiddel inden krigsskuepladsen.

Departementet opfører kr. 250 000,00 til fortsatt anskaffelse av saadant materiel.

i. Signallanterner for infanteriet.

Departementet opfører til fortsatt anskaffelse av signallanterner for infanteriet kr. 50 000,00. Herved paaregnes hele infanteriets behov at ville bli dekket.

Komiteen — med undtagelse av B uen og G a u s d a l — indstiller samtlige de under post II, infanteriet, opførte beløp, til sammen kr. 810 000,00, til bevilgning.

III. Feltartilleriet.

a. Pansrede ammunitionsvogner for 10,5 cm. batterier.

For terminen 1916—1917 er bevilget kr. 100 000,00 til anskaffelse av 15 pansrede ammunitionsvogner med tilbehør av sal- og sæletøi (jfr. st. prp. nr. 84 for 1916, side 6).

Det anføres at dette beløp paa grund av de sterke prisforhøielser vil bli overskredet med kr. 56 000,00.

Departementet opfører under nærværende post:

Ovennevnte	kr. 56 000,00
Til anskaffelse av de resterende 9 vogner med tilbehør av sal- og sæletøi vil medgaa ca.	- 74 000,00
Til magasiner (tilskud til tidligere forutsatte beløp paa grund av prisstigninger) ca.	- 20 000,00
	<hr/>
Ialt	kr. 150 000,00

b. Pansrede ammunitionsvogner for 7,5 cm. batterier.

I propositionen anføres at den for terminen 1916—1917 givne bevilgning paa kr. 680 000,00 til anskaffelse av 108 pansrede ammunitionsvogner med magasiner for feltartilleriet (jfr. st. prp. nr. 84 for 1916,

side 5) paa grund av prisstigningerne vil bli overskredet med kr. 360 000,00.

I skrivelse til komiteen, datert 26de mai d. a., anfører departementet bl. a.:

»Vognene er bestilt ved Skabo, da dette er det eneste norske verksted som tidligere har hat lignende leveranser for armeen. Der blev forsøkt indledet underhandlinger ogsaa med 5 andre firmaer (Thunes mek. verksted, Myrens verksted, Kværner bruk, Eureka mek. verksted og Fortuna mek. verksted) for ved en mulig fordeling av bestillingen at opnaa en rask leveranse av vognene. Dette mislykkedes imidlertid, idet firmaerne trak sig tilbake uten at indgi tilbud. Leveransen maatte derfor plaseres ved Skabo for idet- heletat at faa arbeidet igang og raamaterialer skaffet tilveie.

Leveransetid for samtlige 15 stk 10,5 cm. og 108 st. 7,5 cm. pansrede ammunitions- vogner samt 135 stk. upansrede ammunitions- kjærrer for 7,5 cm. bergartilleri er 30 maa- neder. Materiellet skal dog leveres succes- sivi inden denne leveransetid. Denne vil desuten antagelig kunne forkortes noget ved mobilisering ved indkaldelse av vernepliktig arbeidshjælp.«

Komiteen — med undtagelse av Buen og Gausdal — indstiller de under litr. a og b opførte beløp tilsammen kr. 510 000,00.

c. Landvernsskyts

Departementet opfører til forøket anskaffelse av landvernsskyts (7,5 cm. hurtig- skytende feltkanoner) kr. 100 000,00.

d. Ildledningsskjold.

Det anføres at den ifjor givne bevilgning paa kr. 150 000,00 paa grund av prisstigning kun vil strække til for ildledningsskjold til feltbatterierne.

Departementet opfører kr. 25 000,00 til anskaffelse av ildledningsskjold for 2 positionsbatterier.

Komiteens flertal finder for nær- værende ikke at kunne indstille de under litr. c og d opførte beløp kr. 125 000,00 til be- vilgning.

Komiteens mindretal — Aa- vatsmark og Marcussen — indstiller overensstemmende med propositionen ogsaa for disse litras vedkommende.

IV. Fæstningsartilleriet.

a. Lyskastemateriel.

Det anføres i forelægget, at vore be- fæstningers utstyr med lyskastere er altfor knapt.

Til fortsat anskaffelse av saadant materiel opfører departementet kr. 350 000,00.

b. Radiostationer.

I propositionen fremholdes radiostationer- nes overordentlig store betydning for be- fæstningerne.

Departementet opfører kr. 150 000,00 til fortsat anskaffelse av saadanne stationer.

c. Avstandsmaalere og kikkerter.

Departementet opfører kr. 50 000,00 til fortsat anskaffelse av avstandsmaalere og kikkerter til befæstningerne.

d. Personel.

I propositionen anføres, at der siden høsten 1916 har været etablert nøytralitets- vern ved de provisoriske anlæg ved Kristiania- fjordens fremskutte befæstninger.

Disse anlæg bestaar av

Artilleri: 1 batteri 12 cm. kanoner (4) paa Bolærne.

1 batteri 12 cm. kanoner (4) paa Rauø og

1 batteri 65 mm. (2) kanoner sammesteds.

Signalvæsen: Der er tilsammen opsat 3 lyskastere (midlertidig avgivne), 2 av- standsmaalere, 2 telefoncentraler med batteri- telefoner og andre telefonforbindelser. 4 150 cm. lyskastere er underveis fra Tyskland.

Minefeller: Disse skal planmessig utlægges av marinen paa kort varsel.

Departementet finder at de provi- soriske befæstninger snarest bør faa sin egen

besætning, idet den midlertidig etablerede ordning med personel avgit fra andre befæstninger svækker disse befæstningers mobiliseringsberedskap.

Efter konference med kommanderende general og fæstningsartilleriet foreslaar departementet, at der ved befæstningerne nu organiseres et artillerikompani samt en signalavdeling, hvilket intet vil foregripen i den endelige ordning som vil bli foreslaat.

Ved en til de nye befæstninger anskaffet dampbaat maa man likeledes ansætte en fører og en maskinist.

Utgiften andrar samlet til kr. 26 500,00. aarlig.

K o m i t e e n — med undtagelse av Buen og Gausdal — indstiller litra a bevilget med kr. 300 000,00 og litra b med kr. 25 000,00 og litra c, av standsmaalere og kikkerte med kr. 50 000,00, idet henvises til departementets skrivelse av 7de juli d. a. trykt som bilag nr. 1 til nærværende indstilling.

Litra d, personel, indstiller flertallet under henvisning til hvad der angaaende organisationsforandringer er anført under I Raufoss patronfabrik og krudtverk, ikke til bevilgning.

M i n d r e t a l l e t — A a v a t s m a r k og Marcussen — stemmer for propositionen.

V. Kavaleriet.

a. Saler.

Det anføres at generalinspektøren for kavaleriet kræver anskaffet en reservebeholdning av saler (10 pct. av det samlede behov) samt saler til opsætning av mitraljøsegrupper ved kavaleriets eskadroner. Endvidere bør efterhvert anskaffes nye saler til utskiftning av de gamle fra 1870 som efterhvert kan overgaa i reserven.

Departementet opfører derfor kr. 50 000,00 til fortsat anskaffelse av saler for kavaleriet.

b. Personel.

I propositionen bemerkes, at for fuldt ut at kunne utnytte den i henhold til st. prp. nr. 84, 1916 side 43, jfr. indst. S. LII B

1916 side 9 fastsatte ordning av landvernet ved Nordenfjeldske dragonregiment, viser det sig nødvendig ved dette som ved de to sydligere regimenter at faa opsat en korpsstab.

Departementet foreslaar derfor under henvisning til ovennævnte stortingsproposition ansat korpsstab bestaaende av:

1 major, ulønnet eller pensionert	à kr. 1 200,00
1 standartjunker i distrikts- tjeneste, kvartermester og skriver	à - 796,00
	tilsammen . . kr. 1 996,00

eller avrundet kr. 2 000,00.

K o m i t e e n indstiller ikke de under litr. a og b opførte beløp til bevilgning.

VI. Ingeniørmateriel.

a. Landvernsmateriel.

Fra 1ste juli 1916 er Søndenfjeldske ingeniørregiments landvernsbataljon opsat med 6 marsjerende kompanier, nemlig 2 telegraf- og 4 sappørkompanier, idet brobataljonens landvern foreløbig opsættes som sappører indtil eget materiel kan skaffes.

Da ingeniørlandvernsbataljonen omtrent helt mangler brukelig materiel, foreslaar departementet i tilslutning til generalinspektøren for ingeniørvaabnet, at der anskaffes nyt saadant nemlig:

1. Materiel for 2 telegrafkompanier kr. 93 200,00.
2. Materiel for 4 sappørkompanier kr. 134 000,00.

Der vil altsaa ialt til materiel for Søndenfjeldske ingeniørregiments landvernsbataljon naar bromateriel ikke medregnes trænges kr. 227 000,00.

Departementet opfører herav som begyndelsesbevilgning kr. 160 000,00.

b. Specialteknisk materiel.

Overensstemmende med departementets forslag i st. prp. nr. 84 1916 blev bevilget kr. 400 000,00 til specialteknisk materiel.

Departementet opfører ved nærværende anledning som restbevilling:

1. For det søndenfjeldske ingeniørregiment 1 reserveradiostation . . . kr. 30 000,00
2. For nordenfjeldske ingeniør bataljon 6 transportvogner - 6 000,00
Bensin- og oljedepot . . - 15 000,00
3. For Nord-Norges ingeniør bataljon:
24 stkr. kjærrer med tilbehør - 19 200,00
24 stkr. mastekjærrer . . - 19 200,00
Bensin- og oljedepot . . - 15 000,00
4. Magasiner for de 2 selvstændige ingeniør bataljoners specialtekniske ingeniørmateriel - 50 000,00

Sum . . . kr. 150 000,00

eller med prisstigninger og tilfældige udgifter kr. 160 000,00.

c. Materiel for fæstningsingeniørtropper og fæstningsingeniørdepoter.

Departementet opfører som fortsat bevilling kr. 50 000,00 til anskaffelse av verktøi og redskap til fæstningernes fortifikatoriske armering m. v. ved mobilisering.

d. Sal- & chambretsaker.

Det anføres, at foruten det utstyr som direkte tilhører vognenes bespænding og som er medtat under ingeniørmateriellet trænges anskaffet sal- og chambretsaker for ingeniøravdelingene.

Da heromhandlede materiel er meget vanskelig at tilveiebringe i en fart ved mobilisering anser departementet det nødvendig efterhaanden at søke heromhandlede utstyr anskaffet.

Som en første bevilling i dette øiemed opfører departementet kr. 30 000,00.

Komiteen — med undtagelse av Buen og Gausdal — indstiller litra a, landvernsmateriel, bevilget med kr. 160 000,00, litra b, specialteknisk materiel, med kr. 160 000,00 og litra c, ma-

teriel for fæstningsingeniørtropper og fæstningsingeniørdepoter, med kr. 50 000,00, hvorimot komiteen for nærværende ikke finder at kunne indstille det under litra d, sal- og chambretsaker, opførte beløp til bevilling.

e. Skansetøikolonner og faste skansetøidepoter, sprængstof og tændammunition.

I propositionen anføres, at paa grund av den sterke prisstigning vil den ifjor givne bevilling paa kr. 75 000,00 til anskaffelse av sprængstof- og tændammunition (jfr. st. prp. nr. 84 1916) ikke være tilstrækkelig for at tilveiebringe de nødvendige mobiliseringsbeholdninger.

For at faa anskaffet det fastsatte kvantum skytebomuld vil trænges en tillægsbevilling av ca. kr. 65 000,00.

I forbindelse med heromhandlede sak behandles i propositionen spørsmålet om anskaffelse av skansetøikolonner og faste skansetøidepoter.

Det anføres at den moderne feltkrig stiller overordentlig store fordringer til avdelingenes utstyr med skansetøi, hvorfor departementet i tilslutning til generalinspektøren for ingeniørvaabnet finder at hver division bør utstyres med en bevægelig skansetøikolonne, rikelig utstyrt med verktøi, sprængstof, pigtraad, sandsækker m. v.

Departementet opfører i heromhandlede øiemed:

Anskaffelse av sprængstof . . .	kr. 65 000,00
2 skansetøidepoter	- 32 000,00
Tilfældige udgifter	- 3 000,00

Tilsammen . . . kr. 100 000,00

Komiteens flertal indstiller nærværende litra e bevilget med kr. 100 000,00.

Komiteens mindretal — Bratlie, Buen, Enge, Gausdal, C. O. Lund, Michelet og Mjøen — stemmer for en bevilling av kr. 10 000,00 under henvisning til departementets skrivelse av 7de juli d. a. trykt som bilag nr. 1 til nærværende indstilling.

Komiteens medlemmer Buen og Gausdal stemmer mot enhver bevilling.

f. Magasiner.

Til magasiner for det foran omhandlede materiel iberegnet nødvendig grund samt indredning av ældre magasiner opfører departementet kr. 50 000,00.

Komiteens flertal finder for nærværende ikke at kunne indstille paa heromhandlede bevilgning.

Komiteens mindretal — Aavatsmark, Geelmuyden, Marcussen og Vassbotn — indstiller overensstemmende med propositionen paa kr. 50 000,00.

VII. Intendanturen.

a. Beklædning.

I propositionen side 22—25, hvortil henvises, er nærmere redegjort for det av departementet opførte beløb kr. 3 750 000,00 til beklædning.

Komiteens flertal indstiller paa det i propositionen opførte beløb kr. 3 750 000,00.

Komiteens mindretal — formanden, Bratlie, Enge, Geelmuyden, C. O. Lund, Mjøen og Tveiten — indstiller paa bevilgning av 2 millioner kroner til anskaffelse av raamateriale samt oparbeidelse væsentlig av skotøi. For den øvrige beklædnings vedkommende mener mindretallet, at oparbeidelsen maa kunne utstaa efter den oplysning i propositionens side 23, at linjens og landvernets beholdninger den 1ste juli 1917 er komplette.

Komiteens medlemmer Buen og Gausdal stemmer imot enhver bevilgning.

b. Utrustning.

Departementet opfører kroner 700 000,00 til utrustning (se propositionen side 25).

Komiteen — med undtagelse av Buen og Gausdal — indstiller paa en bevilgning av 575 000,00 til dækning av mangler (efter generalintendantens budgetforslag). Derimot finder man ikke at kunne indstille paa den foreslaede begyndelsesbevilgning til oparbeidelse av reservebeholdning til beløb av kr. 125 000,00.

c. Feltkjøkkener.

Til fortsat anskaffelse av feltkjøkkener opfører departementet kr. 42 000,00, hvorfor paaregnes anskaffet 60 stykker.

d. Bakeri paa Evjemoen og Sætermoen.

I propositionen fremholdes at det baade er ønskelig og nødvendig, at der for hver division efterhaanden etableres et militært bakeri, større eller mindre efter forholdene, hvorpaa divisionens brødforsyning for krig helt eller delvis kan baseres, og hvorved man under vaabenøvelserne delvis vil kunne gjøre sig uavhengig av de civile brødleverandører.

Mest paakrævet er det at faa militære bakerier for 3dje og 6te division.

Departementet antar at avdelingerne vil faa sit brød billigere ved opprettelse av militære bakerier end hvad det nu koster gjennem leverandørerne.

Departementet opfører:

- a. Til bakeri paa Evjemoen . kr. 60 000,00
- b. » — » Sætermoen - 15 000,00

Tilsammen . . kr. 75 000,00

e. Anskaffelse til 6te division av raamaterialer for håndverksdriften ved mobilisering.

Det anføres, at generalstaben i skrivelse av 15de januar 1917 til kommanderende general har fremholdt nødvendigheten av at indkjøpe for avdelingerne i 6te division raamaterialer for håndverksdriften ved mobilisering. Generalstaben anfører herom, at der for tiden i 6te divisions distrikt ikke findes nogen militære beholdninger for håndverksdriften ved mobilisering og de beholdninger som de private forretninger sitter inde med er yderst knappe. Mange raamaterialer mangler helt. Avdelingerne i Nord-Norge vil derfor kunne risikere, hvis forbindelsen med det øvrige land avskjæres, ikke at kunne faa supplert sine beholdninger av beklædning og utrustning. Generalstaben foreslaar hertil anvendt kr. 300 000,00.

Kommanderende general slutter sig til generalstaben.

Departementet er med kommanderende general enig i det av generalstaben anførte, men finder for indeværende termin kun at kunne opføre kr. 100 000,00.

Komiteen — med undtagelse av Buen og Gausdal — indstiller overensstemmende med propositionen paa bevilgning av de under litra c, feltkjøkkener, d, bakeri paa Evjemoen og Sætermoen samt e, anskaffelse til 6te division av raamaterialer for haandverksdriften ved mobilisering, opførte beløp.

VIII. Sanitetet.

I propositionen side 27—29, hvortil henvises, er indtat en opgave over det sanitetsmateriel, som maa skaffes for at hærens sanitet kan siges at være fuldt krigsberedt.

Departementet opfører kr. 200 000,00 til saadant materiel, der er nærmere specificert i forelægget.

Komiteens flertal indstiller paa en bevilgning av kr. 160 000,00, idet man ikke finder at kunne gaa med paa oprettelse av det foreslaede bakteriologiske laboratorium for hæren.

Av flertallet forebeholder Weffring sig at stemme ogsaa for nævnte laboratorium.

Komiteens mindretal — Bratlie, Buen, Enge og Mjøen — stemmer for et beløp av kr. 40 000,00 under henvisning til departementets skrivelse av 7de juli d. a. trykt bilag nr. 1 til nærværende indstilling.

IX. Flyvevæsenet

Departementet opfører:

a. Flyvemaskiner og motorer	kr. 900 000,00
b. Belysningsmateriel (15 lyskastere, 2 sæt permanente lysarrangementer, 15 aeroplanlyskastere)	kr. 50 000,00
c. Radiomateriel (2 permanente radiostationer og 8 avsenderstationer for flyvemaskiner)	100 000,00

d. Parkutstyr	200 000,00
e. Beklædning og diverse utstyr	50 000,00
f. Ekstraordinær driftsvilgning	200 000,00

Tilsammen . . kr. 1 500 000,00

Komiteen — med undtagelse av Buen og Gausdal — indstiller, b, belysningsmateriel, c, radiomateriel, e, beklædning og diverse utstyr og f, ekstraordinær driftsbevilgning bevilget efter propositionen.

Komiteens flertal indstiller ogsaa litra a, flyvemaskiner og motorer bevilget efter propositionen med kr. 900 000,00, mens et mindretal — Bratlie, Buen, Enge Gausdal C. O. Lund, Mjøen og Vassbotn — indstiller paa kr. 300 000,00, idet henvises til departementets skrivelse av 7de juli d. a. trykt bilag nr. 1.

Under d, parkutstyr, er foreslaat bevilget kr. 200 000,00, nemlig:

til 3 verkstedsautomobiler à kr. 30 000,00	kr. 90 000,00
- 4 lastebiler à kr. 15 000,00	60 000,00
- 8 stationstelte à kr. 6000,00, avrundet	50 000,00

Komiteens flertal — alle medlemmer undtagen Buen og Gausdal — indstiller paa bevilgning av ialt kr. 140 000,00 til 2 verkstedsbiler, 2 lastebiler og 8 stationstelte.

I en paa foranledning avgit opgave har forsvarsdepartementet oplyst, at der tidligere er anskaffet 3 lasteautomobiler for flyvevæsenet; midlerne hertil er formentlig avholdt av bevilgningerne til nøitralitetsvernet. Verkstedsbiler er ikke tidligere anskaffet. Da propositionen ikke indeholder nogen redegjørelse for, hvor mange automobiler flyvevæsenet i det hele tat maa have anskaffet for statsmidler til bruk ogsaa i fredstid, kan komiteen ialfald for tiden ikke indstille paa anskaffelse av mere end de forannævnte 4 nye biler for dette vaaben.

Ifølge den fra departementet mottagne opgave er der for nøitralitetsvernets midler endvidere anskaffet 5 personbiler til flyvevæsenet, 1 personbil til Fossumavsnittets befæstninger og 1 til artilleriets tekniske fæl-

lestat. Endelig er der av lastebiler anskaffet 1 til trænkorpsset, 1 for Gardermoen, 1 til Kongsberg vaabenfabrik og 1 for 6te division. Av de anskaffede personbiler oplyses 1 à 2 delvis at kunne disponeres av kommanderende general og generalstaben, naar tjenesten ved flyvevæsenet ikke hindrer det, og 1 at være stillet midlertidig til disposition for forsvarsdepartementet.

Komiteens flertal finder det uberegtiget, at saa mange automobiler er anskaffet og sat i bruk for statens regning, uten at der er søkt bevilgning av Stortinget. Navnlige gjælder dette med hensyn til personbilerne. Uten Stortingets uttrykkelige samtykke og bevilgning burde anskaffelse av personautomobiler ikke ha fundet sted til bruk for enkelte overordnede tjenestemænd. Forutsætningen har hittil været, at staten ikke anskaffer biler i fredstid til saadant bruk. Nævnte medlemmer mener, at der i næste budgetforslag bør avgives nærmere redegjørelse angaaende dette forhold med forslag i tilfælde om, hvilke tjenestemænd og institutioner antages at burde faa automobiler stillet til disposition av staten, og om bevilgning til anskaffelse og drift av de automobiler, som saaledes ansees paakrævet.

Komiteens medlemmer **Buen** og **Gausdal** stemmer mot enhver bevilgning.

X. Trænkorpsset.

a. Automobiltræn.

I propositionen side 30 refereres et forslag fra generalstaben og kommanderende general angaaende utdannelse av det nødvendige personel til opsætning av automobiltræn ved mobilisering.

Departementet finder imidlertid for nærværende ikke at ville ta noget standpunkt til det fremsatte forslag, idet det finder at man bør avvente en utredning av spørsmålet fra den av departementet nedsatte trænkommission bestaaende av 2 trænofficerer og 1 generalstabsofficer.

Departementet foreslaar, at der indbeordres 1 officer og 3 underofficerer fortrinsvis av trænkorpsset til gjennomgaaelse av

120 dages kursus ved en chaufførskole i Kristiania, saa man kan ha utdannet instruktører for eventuelle kurser for vernepliktig personel.

Videre opføres kr. 100 000,00 som begyndelsesbevilgning til anskaffelse av lasteautomobiler, væsentlig beregnet som øvelsesmateriel.

b. Diverse anskaffelser.

Departementet opfører kr. 50 000,00 som fortsat bevilgning til anskaffelse av sæler, kløvsaler, essevogner, essekjærrer m. v.

Komiteen gaar ikke med paa det under litra a, automobiltræn, opførte beløp kr. 100 000,00 paa grund av at trænkommissionen endnu ikke har avsluttet sit arbeide, men indstiller litra b, diverse anskaffelser, bevilget overensstemmende med propositionen med kr. 50 000,00.

Til den i propositionen foreslaaede utdannelse av befalingsmænd som instruktører i automobilkjøring har komiteen intet at bemerke.

XI. Indkjøp av materialer til fabrikation av hestesko.

Departementet opfører kr. 90 000,00 til indkjøp av materialer til fabrikation av hestesko.

Komiteen — med undtagelse av **Buen** og **Gausdal** — indstiller overensstemmende med propositionen.

XII. Fortifikatoriske arbeider.

a. Forsterkning av Ingstadkleiven fort.

I propositionen anføres, at erfaringene fra den nu paagaaende krig viser, at selv sterk panserbeskyttelse ikke motstaar de kraftige brisantprojektiler, hvormed man nutildags maa gjøre regning. Særlig uheldig i saa henseende er enkelte av vore landbefæstninger, idet deres fast pivoterte hovedskyts — kun dækket av skjold og staaende i aapne og markerte batterier — vil være meget utsat under en beskytning.

Kommanderende general har derfor i tilslutning til generalstaben, fæstningsartilleriet og generalinspektøren for ingeniørvaabnet sterkt anbefalt, at Ingstadkleivens forts kanoner søkes gjort bevægelige, saaledes at de kan flyttes fra stilling til stilling inden et ikke altfor snevert omraade, en fremgangsmaate, der har vist særdeles gode resultater under den nu paagaende krig.

Da staten omtrent ikke eier noget terræng utenfor selve befæstningerne vil det være nødvendig i forbindelse med ovennævnte arbejder at søke fortets grundomraade betragtelig utvidet.

Efter generelt overslag vil utgiftene antagelig beløpe sig til:

1. Grunderhvervelse ca.	
1 000 maal	kr. 100 000,00
2. Omdannelse av fast skyts til bevægelige	- 200 000,00
	<hr/>
Sum	kr. 300 000,00

Departementet opfører som begyndelsesbevilgning kr. 50 000,00.

b. Forsterkning av Ravnebergets batteri.

Som for Ingstadkleiven forts vedkommende fremholdt, anføres det at være nødvendig at batteriets fast pivoterte skyts omdannes til bevægelig skyts paa skinnebaner.

Departementet opfører kr. 65 000,00 hertil.

c. Provisoriske forsvarsanlæg paa Torkildsrudaas.

Idet departementet henviser til komiteens indstilling i tillæg 10 til indstilling S. X — 1913, uttales, at man ikke længer bør utsætte med at medta Torkildsrudaas som et led i Fossumavsnittets befæstninger. Departementet finder ikke for nærværende at burde fremlægge noget forslag til endelige befæstningsanlæg, men antar at man ved anordning av provisoriske forsvarsanlæg paa Torkildsrudaas vil kunne dra betydelig fordel av dette punkt under forsvaret av heromhandlede avsnit.

Ved at indbeordre soldater i nødvendig antal vil provisoriske anlæg kunne utføres i løpet av forholdsvis kort tid.

Departementet foreslaar at der hverves fornøden grund paa Torkildsrudaas, og at departementet bemyndiges til at igangssette provisoriske anlæg paa dette sted — om det skulde vise sig ønskelig — ved hjælp av indkaldte avdelinger.

Til fornødne grunderhvervelser m. v. opfører departementet anslagsvis kr. 50 000,00.

d. Torpedobatteri, Agdenes.

Det anføres at dybden og strømforholdene i Trondhjemsfjorden ikke tillater etablering av minesperringer ved Agdenes befæstninger.

Dette forhold er en stor svakhet ved befæstningene og gir en mulighet for indløpets forcering.

Departementet anser derfor overensstemmende med kommanderende admirals og fæstningsartilleriets anbefaling anlægget av et torpedobatteri ved Agdenes som en overmaade paakrævet foranstaltning.

Utgiftene for et moderne torpedobatteri, beregnet paa 18 torpedoer er efter detaljert overslag fra generalinspektøren for ingeniørvaabnet og marinens minevæsen beregnet til ialt ca. 1 million kroner.

Departementet opfører som begyndelsesbevilgning til heromhandlede torpedobatteri kr. 250 000,00.

e. Tilskud til veibygning i Tromsø stift.

I propositionen anføres at mangelen paa gode og sammenhengende veier i Nord-Norge stiller store hindringer iveien for et kraftig og seigt forsvar av denne landsdel. Troppeforskyvninger og transport av proviant, ammunition og materiel maa nu i tilfælde av krig i stor utstrækning foregaa paa ubanede veier, i fjeldterræng og over myrer. Anlæg av gode veier i denne landsdel — særlig i Tromsø amt — vil derfor, foruten at fremhjelpe vedkommende distrikters næringsliv, være av uvurderlig militær betydning.

Paa grund av de forholdsvis store anlæg det her dreier sig om og paa grund av de mange krav til veibygning fra alle landets

kanter, vil de militært viktigste veier i Tromsø stift ikke kunne paaregnes at bli fuldført i en nogenlunde nær fremtid, saafremt der kun skal anvendes de midler, som aar om andet stilles til disposition paa veivæsenets ordinære budget.

Paa den anden side bør bygningen av disse veier av forannævnte militære hensyn ikke utstaa. Departementet finder derfor efter forslag fra 6te division, generalstaben og kommanderende general, at militæretaten her bør træde støttende til. Herom har forsvarsdepartementet ogsaa konferert med arbeidsdepartementet.

Videre oplyses at der ved Stortingets beslutning av 29de april 1912 blev tillatt utredet kr. 17 400,00 til veianlægget Bjerkvik i Herjangen i Nordlands amt til Storfossen og Elvenes i Gratangen i Tromsø amt.

Departementet opfører ved nærværende anledning i heromhandlede øiemed kr. 50 000,00, der foreslaaes anvendt til:

1. Som bidrag til veianlægget Storfossen—Salangsdalen	kr. 30 000,00
2. Som bidrag til omlægning av veien Brandvold—Sætermoen	20 000,00
Tilsammen	kr. 50 000,00

Videre foreslaaes at forsvarsdepartementet derhos bemyndiges til at utrede paa en forskudskonto det til sidstnævnte veianlæg nødvendige beløb mot at dette refunderes av arbeidsdepartementet efterhaanden som bevilgning til denne vei blir git av Stortinget paa veivæsenets budget.

O f o t e n s b e f æ s t n i n g s a n l æ g .

Departementet har i st. prp. nr. 84, 1916, side 11 bebudet at fremkomme med forslag til tillægsbevilgning for næste budgettermin til ovennævnte anlæg.

Da departementet imidlertid endnu ikke har oversigt over, naar det skyts som yderligere skal anbringes i avsnittet, kan paaregnes levert, finder departementet at spørmaalet om tillægsbevilgning foreløbig faar utstaa.

Komiteen finder for nærværende ikke at kunne indstille til bevilgning de under litra a, forsterkning av Ingstadkleiven fort opførte beløb kr. 50 000,00, litra c, provisorisk forsvarsanlæg paa Torkildsrudaas kr. 50 000,00 og litra e, tilskud til veibygning i Tromsø stift, kr. 50 000,00, hvorimot litra b, forsterkning av Ravnbergets batteri, indstilles til bevilgning med det i propositionen opførte beløb kr. 65 000,00.

Hvad angaar det til torpedobatteri paa Agdenes som begyndelsesbevilgning opførte beløb kr. 250 000,00 finder komiteens flertal for nærværende ikke at kunne indstille herpaa, mens et mindretal — Aavatsmark, Marcussen, Michellet, Sparre og Sæland — indstiller overensstemmende med propositionen.

Komiteens medlemmer Buen og Gausdal stemmer mot enhver bevilgning.

XIII. B e b y g g e l s e p a a b e f æ s t n i n g e r n e .

Departementet opfører :

a. Elektrisk lys og ventilation paa Stjørdalens befæstninger (tillægsbevilgning)	kr. 15 000,00
b. Bolig for garnisonerende underofficerer paa Værdalens befæstninger	15 000,00

Tilsammen kr. 30 000,00

Komiteen — med undtagelse av Buen og Gausdal — indstiller den under litra a. Stjørdalens befæstninger opførte tillægsbevilgning kr. 15 000,00, mens man under litra b. Værdalens befæstninger indstiller til bevilgning kr. 10 000,00 til én underofficersbolig istedenfor som i propositionen opført kr. 15 000,00 som begyndelsesbevilgning til 3 eneboliger for underofficerer.

Komiteens medlem Sparre vil ta følgende forbehold med hensyn til flere av de i proposition og indstilling omhandlede poster — forsaavidt hæren angaar.

Under 10de mai d. a. tilskrev militærkomiteen departementet med anmodning om oplysninger om hvorvidt eller i hvilken grad tidligere givne bevilgninger til byggeforetagender m. v. er kommet til anvendelse, idet man fandt at saadan oplysning vilde ha betydning for bedømmelse av nødvendigheten av de i nærværende proposition foreslaaede bevilgninger i samme eller lignende øiemed.

Departementets svar paa denne anmodning er forsaavidt hæren angaar indløpet saa sent, at det ikke har været tilgjengelig for den kombinerte komites medlemmer under sakens behandling, men er dog trykt som bilag til indstillingen (bil. 1). Jeg maa derfor forbeholde mig at ta endelig standpunkt til flere av indstillingens poster under sakens behandling i Stortinget, efterat ha gjort mig bekjendt med ovennævnte departementets oplysninger.

B. Marinen.

I. Anskaffelser til minevæsenet.

Herunder har departementet opført:

Torpedoanskaffelser	kr. 1 000 000,00
Minefabrikation m. v.	» 1 500 000,00
Flytbare lyskastere	» 100 000,00
Signalmateriel	» 25 000,00

Tilsammen kr. 2 625 000,00

Angaaende den førstnævnte post — torpedoanskaffelser — anfører departementet at det, baade av hensyn til nødvendigheten av at faa beholdningen av torpedoer til marinens nuværende torpedo-fartøier forøket, og til at vor egen torpedo-fabrik ikke vil kunne tilfredsstille behovet av torpedoer til alle de torpedo- og under-vandsbaater som nu er under bygning, vil bli nødt til at anskaffe torpedoer fra utlandet. Da departementet ved indeværende aars begyndelse mottok et tilbud om leverance av torpedoer fra en utenlandsk fabrik, har det bemyndiget minevæsenet til at søke avsluttet kontrakt om levering av 50 torpedoer.

Paa grund av de omhandlede store torpedoanskaffelser som forestaar har minevæ-

senet foreslaaet at mine- og torpedofabrikken utvides med 33 m. for at kunne øke produktionen og skaffe det nødvendige oplagsrum for miner og torpedoer som er under arbeide. Omkostningerne herved er anslaat til ca. kr. 210 000,00, hvorav minevæsenet forutsætter kr. 90 000,00 avholdt av bevilgningen til minefabrikation (se nedenfor) og resten kr. 120 000,00 utredet av de besparelser paa bevilgningerne til torpedoer som paaregnes ved at vi fabrikerer torpedoerne selv.

Departementet anfører om dette forslag, at det »nærer betænkeligheter ved for nærværende at gaa til en utvidelse av verkstedsbygningen, baade paa grund av de kostbare byggeforhold og av hensyn til at der ved en senere innskærnkning i den nu forcerede minefabrikation muligens kan bli anledning til at øke fabrikationen av torpedoer med den plads, man nu raader over. Skulde imidlertid den nuværende situation og den dermed forbundne usikkerhet med hensyn til muligheten av at faa torpedoer fra utlandet fremdeles vedvare i længere tid og skulde det vise sig, naar de første torpedoer er fremstillet, at torpedofabrikationen er løst paa en tilfredstillende maate, ser departementet ingen bedre utvei for at sikre os den nødvendige supplering av torpedoer end at utvide torpedofabrikken saaledes som av minevæsenet foreslaaet.«

Departementet uttaler, at det av hensyn hertil maa forbeholde sig adgang til i tilfælde at anvende det fornødne beløp til utvidelse av torpedofabrikken og at la dette beløp utrede saaledes som av minevæsenet anført.

Komiteen indstiller denne post med kr. 800 000,00 — kr. 200 000,00 mindre end i propositionen anført, idet man ikke gaar med paa nogen utvidelse av torpedofabrikken.

Det til minefabrikation opførte beløp omfatter, foruten den egentlige fabrikation av miner, ogsaa bygning av minemagasiner samt utvidelse av verkstedsbygningen for at skaffe oplagsrum i tilknytning til mine- og torpedofabrikken saaledes som ovenfor anført.

Komiteen vil bemerke, at forslag om opførelse av nye magasiner bør være ledsaget av planer med omkostningsoverslag, angivelse

av beliggenhet m. v. Saadanne opplysninger savnes i nærværende forslag.

Til anskaffelse av transportable lyskasterne opfører departementet kr. 100 000,00 idet anføres, at der til de forskjellige provisoriske minespæringer paa kysten m. v. efterhvert vil kræves et større antal saadanne.

Endelig opfører departementet kr. 25 000,00 til anskaffelse av »Aga« signallykter til bruk paa marinens fartøier.

Beløpene under ovennævnte tre poster indstilles av komiteen efter forelægget.

Titel I indstilles saaledes med kr. 2 425 000,00.

II. Anskaffelser til artilleriet.

Under denne titel opfører departementet:

Anskaffelse av sprængstof .	kr.	18 000,00
Fabrikation av banelys . . .	»	38 000,00
— av tændpatroner, tændskruer m. v.	»	62 500,00
Fabrikation av kanoner med ammunition	»	1 200 000,00

Tilsammen kr. 1 318 500,00

Av propositionen fremgaar at kommanderende admiral har foreslaaet anskaffet 32 stk. 76 mm. antiballonkanoner og 20 stk. 76 mm. kanoner til bevogtningsfartøier. Departementet har, paa grund av vanskelighetene ved for tiden at faa skyts fra utlandet, reducert antallet til ialt 20 kanoner, som antages at kunne bygges ved marinens artilleriverksted.

Idet man for de øvrige posters vedkommende skal henvise til propositionen indstiller komiteen beløpet under tit. 2 med det opførte beløp kr. 1 318 500,00.

III. Anskaffelser til flyvevæsenet.

Herunder har departementet opført kr. 1 500 000,00 til anskaffelser av flyvebaater med skurplads, utstyr og bevæbning samt til videre bygning av verksted m. v.

I propositionen anføres at nogen nøiagtig oversigt over bevilgningens anvendelse for tiden ikke kan gives, idet prisene paa de

nyeste flyvebaater med det mest moderne utstyr vanskelig kan angives med nogenlunde nøiagtighet, likesom der endnu ikke er tatt endelig standpunkt til de foreslaaede flyvebaaters fordeling til nye stationer.

Komiteens flertal indstiller titelen med kr. 1 370 000,00, altsaa kr. 130 000,00 mindre end i propositionen opført, idet man ikke gaar med paa de i propositionen nævnte kr. 130 000,00 til paabegyndelse av aeroplanfabrik.

Mjøen og Tveiten foreslaar titelen bevilget med kr. 500 000,00.

Geelmuyden, Marcussen og Sparre stemmer for propositionen.

IV. Anskaffelser til sanitetsvæsenet.

Departementet opfører herunder kr. 5 000,00 til anskaffelser av baaremateriel og sanitetsforraad.

Komiteen indstiller efter forelægget.

Tit. 5. Station for undervandsbaater.

Herunder er opført kr. 450 000,00 til anlæg av en fast landstation for undervandsbaater i Tønsbergdistriktet til avløsning av »Ellida« der nu anvendes som moderskib for de til Kristianiafjordens ytre avsnit fordelte undervandsbaater.

Departementet opplyser at man herved vil opnaa — foruten at bli uavhengig av kultilførselen — at faa bedre levevilkår for undervandsbaatenes besætninger, som ogsaa under normale forhold vil være knyttet til sine fartøier praktisk talt aaret rundt.

Som det heldigste sted for anlæg av en saadan landstation har departementet fundet et omraade paa sydsiden av Tønsberg kanal, bestaaende bl. a. av to eiendommer — Teiegaard og en holme i kanalen — tilhørende Tønsberg kommune. Da tilbud om salg av disse eiendommer kun blev vedstaat til utgangen av 1916, bemyndiget departementet i desember f. a. 1ste sjømilitære distriktskommando til at indkjøpe de for den planlagte undervandsbaatstation nødvendige arealer for en samlet sum av kr. 97 500,00.

Efter et av 1ste sjømilitære distriktskommando opgjort forslag anbefaler departementet forskjellige foranstaltninger for selve stationsanlægget, der vil bestaa av bygning av en kai, bygning av transformatorstation, torpedomagasin og et mindre verksted samt omindredning og tilbygning av hovedbygningen paa Teie for at skaffe sove- og spiserum m. v. for undervandsbaatsbesætningene.

Utgifterne ved disse foranstaltninger er anslaat til ca. kr. 350 000,00.

For saasnant som mulig at faa »Ellida« avløst som ladestation for undervandsbaatenes akkumulatorbatterier har departementet ifølge propositionen allerede git bemyndigelse til at iverksætte bygningen av transformatorstation og kai.

Komiteens flertal mener, at der for tiden ikke foreligger tilstrækkelig grund til at anlægge saadan station som av departementet foreslaa, men at man fremdeles maa kunne hjelpe sig med moderskipet Ellida. Da der av propositionen sees, at kr. 97 500,00 allerede er disponert til indkjøp av Teiegaard m. v. gaar flertallet efter omstændighet med paa bevilgning av denne sum, men indstiller forøvrig ikke paa bevilgning. Spørsmålet om hvordan der fremtidig skal forholdes med denne eiendom forutsættes senere tat under overveielse.

Komiteens medlemmer Aavatsmark, Geelmuyden, C. O. Lund, Marcussen, Sparre, Sæland og Wefring, stemmer for propositionen.

Departementet har til slutning redegjort for spørsmålet om fortsatt nybygning for marinen og henviser herom til en uttalelse i saken fra marinens reguleringskommission, der har foreslaa bevilget 10 millioner kroner til anskaffelse av 4 undervandsbaater. Kommissionen anfører forøvrig at den for andre fartøistypers vedkommende anser sig avskaaret fra at fremkomme med forslag paa grund av vanskelighetene ved under de nuværende forhold at faa anskaffet eller bygget krigsfartøier. Idet den peker paa vore nuværende fartøiers forældelse og den slitage som disse under den lange nøytralitetstjeneste har været utsat for,

foreslaar kommissionen imidlertid at der avsettes et større beløp — 20 millioner kroner — til nybygning. Kommissionen gaar da ut fra at der straks settes iverk forberedelser for bygning av nye fartøier, saaledes at alt kan være i orden for igangsættelse av nybygning, saasnant anledning gives.

Det sees endvidere at der under behandlingen av det ekstraordinære forsvarsbudget i Norges forsvarskommission fra samtlige militære chefer er fremholdt nødvendigheten av at marinens fartøismateriel fornyes og forøkes. Forsvarsdepartementets chef har sluttet sig til denne uttalelse, men da regjeringen ikke har fundet at kunne stille til disposition en høiere sum end 30 millioner kroner, og dette beløp helt vil medgaa til at dække de mest paatrængende krav, som bør tilgodesees av hensyn til den foreliggende situation, anser departementet sig avskaaret fra ved denne anledning at opføre noget beløp til fortsatt anskaffelse av undervandsbaater eller til avsetning for marinens nybygning.

Komiteens medlem Sparre vil angaaende nybygning for marinen bemerke, at han henholder sig til militærkomiteens uttalelser i de senere aars indstillinger og til sine uttalelser i Stortinget ved forskjellige anledninger i de senere aar.

Komiteens medlem Mjøen finder paa grund av de store summer, som hittil er bevilget til forsvaret (siden krigens utbrud henved 350 millioner), at den ekstraordinære bevilgning nu maatte kunne begrænses til 15 à 20 millioner.

Det samme har ogsaa været fremholdt fra fremskutt hold inden Stortingets venstre.

Da bevilgningen fordeler sig paa en række enkelte poster, har mindretallet gjennomgaat disse ut fra den forutsætning, at der maatte kunne indspares, hvad der ikke kan antages at staa i direkte forbindelse med styrkelsen av vor krigsberedskap under verdenskrigen, eller som ikke kan skaffes under denne.

I henhold hertil tillater mindretallet sig for at lette oversigten for dem av Stortingets medlemmer, som maatte dele denne opfatning, at opføre nedenstaaende spesifikasjon samlet.

Titel 1. Artilleriets tekniske fællesetat.

I. Raufoss patronfabrik og krudtverk:

a) Utvidelse av patronfabrikken	kr. 1 500 000,00
b) Ekstraordinær drift av samme	- 4 000 000,00
c) Elektrisk staaovn og smiepresseanlæg	- 500 000,00

ad b. Det bemerkes, at der paa det ordinære budget for 1917—1918 som driftsbevilgning til Raufoss er bevilget kr. 2 190 000,00.

(Sidste aar før krigen, terminen 1913—1914, utgjorde driftsbevilgningen til Raufoss patronfabrik og krudtverk tilsammen kr. 627 900,00).

II. Kongsberg vaabenfabrik.

a) Ekstraordinær drift av vaabenfabrikken	- 1 450 000,00
b) Kanonverkstedet	- 350 000,00
c) Driftsbevilgning til kanonverkstedet	- 200 000,00

III. Antiballonskyts	- 300 000,00
--------------------------------	--------------

IV. Haandgranater	- 200 000,00
-----------------------------	--------------

V. Industriens krigsmobilisering	- 273 000,00
--	--------------

Titel 2. Infanteriet:

a) Utstyr for mitraljører	- 300 000,00
c) Avstandsmaalere	- 25 000,00
d) Haandkikkerter	- 50 000,00
e) Skyttergravsperiskoper	- 10 000,00
f) Skansetøi	- 50 000,00
h) Telefonmateriel	- 100 000,00

med samme betingelse som flertallet, at beløpene indgaar i statskassen, ifald materiellet ikke erholdes inden budgetterminens utløp. *)

— 3. Feltartilleriet:

a) Pansrede ammunitionsvogner 10,5 cm. batt., overskridelsen	- 56 000,00
b) — — — — — 7,5 — — — — —	- 360 000,00

— 4. Fæstningsartilleriet	Intet
-------------------------------------	-------

— 5. Kavaleriet, som flertallet	do.
---	-----

— 6. Ingeniørmateriel	do.
---------------------------------	-----

— 7. Intendanturen:

a) Beklædning, til anskaffelse av tøier m. v.	- 2 000 000,00
b) Utrustning	- 575 000,00
c) Feltkjøkkener	- 42 000,00
d) Bakeri paa Evjemoen og Sætermoen	- 75 000,00

— 8. Sanitetet, som mindretallet i indst.	- 40 000,00
---	-------------

— 9. Flyvevæsenet, som mindretallet i indst.	- 940 000,00
--	--------------

— 10, 11, 12 og 13, som flertallet — tilsammen	- 230 000,00
--	--------------

kr. 13 586 000,00

*) Denne betingelse staar ikke hos flertallet.

B. Marinen.

Titel 1.	Anskaffelser til minevæsenet:	
	a) Torpedoanskaffelser	kr. 1 000 000,00
	b) Minefabrikation	- 1 000 000,00
	c) Flytbare lyskastere	- 100 000,00
	d) Signalmateriel	- 25 000,00
— 2.	Artilleriet:	
	a) Anskaffelse av sprængstof	- 18 000,00
	b) Fabrikation av banelys	- 38 000,00
	c) Do. - tændpatroner	- 62 500,00
	d) Do. - kanoner	- 600 000,00
— 3.	Flyvevæsenet	- 500 000,00
	herunder ikke indbefattet paabegyndelse av aeroplanfabrik.	
— 4.	Sanitetsvæsenet	- 5 000,00
		kr. 3 348 500,00

Det kan i denne forbindelse ha sin interesse at se utfaldet av en behandling nu iaar i den svenske riksdag av regjeringens forslag om en bevilgning til forsvaret paa ca. 100 millioner, hvorav riksdagen kun bevilget 8¹/₂ million.

Landsforsvaret:

	Foreslaat. Kr.	Bevilget. Kr.
a) Et nyt artilleriregiment	18 168 000,00	Avslaat.
b) Anskaffelse av artillermateriel	14 661 000,00	3 928 000,00
c) Til flyvevæsenet	8 779 100,00	Avslaat.
d) Anskaffelse av fortifikationsmateriel	5 596 500,00	do.
e) —»— intendanturmateriel	8 781 000,00	do.
f) —»— sanitetsmateriel	990 300,00	do.
g) Ny ammunitionsfabrik i Jønkøping	6 995 000,00	do.
h) Ny krudtfabrik ved Jønkøping	6 375 000,00	do.
i) Mitraljøsemateriel	1 800 000,00	do.
k) Ildledningsmateriel	300 000,00	do.

Sjøforsvaret:

a) Anskaffelse av 4 jagere	15 200,000,00	
Istedet bevilget riksdagen til undervandsbaatmateriel		4 200 000,00
b) Materiel til marinens flyvevæsen	2 418 000,00	300 000,00
c) Til det faste kystforsvar	3 575 000,00	Avslaat.
d) Artilleriesammunion	945 000,00	do.
e) Miner for marinen	1 470 000,00	do.
f) Miner for kystfæstningene	190 000,00	do.
g) Anskaffelse av torpedoer	1 050 000,00	do.
h) Torpedoverksted ved Jønkøping	1 732 000,00	do.
i) Handelsfartøier, utrustning for krigsbruk	1 000 000,00	do.
k) Oljecisterner i Karlskrona	600 000,00	do.
l) Ændring av 2 kanonbaater til minefartøier	170 000,00	do.
	100 796 000,00	8 428 000,00

Til slutning skal dette medlem bemerke, at hvis det skulde vise sig nødvendig, at de av ham foreslaaede ca. 17 millioner senere suppleres, vil der være adgang dertil i høstsessionen, og vil man da formentlig ogsaa ha bedre oversigt over krigssituationen.

Komiteen vil tilslut bemerke følgende:

Angaaende enkelte av de poster, hvorunder komiteen for nærværende indstiller paa ikke-bevilgning eller paa bevilgning av et lavere beløb end foreslaat i propositionen, er det forudsætningen, at komiteen har anledning til at gjenopta behandlingen av disse poster til høsten, saafremt situationen skulde gjøre dette ønskelig eller nødvendig.

Komiteens medlemmer B u e n og G a u s d a l henviser til præmisserne for sit særvotum i indst. S. LXXI.

I henhold hertil indstiller de til Stortinget at fatte følgende

b e s l u t n i n g :

St. prp. 102 bifaldes ikke.

I henhold til foranstaaende indstiller komiteen til Stortinget at fatte saadan
 beslutning:

For terminen 1ste juli 1917—30te juni 1918 gives følgende bevilgninger til hæren
 og marinen.

I.

I. Vedrørende materiel m. v.
 (paa det ekstraordinære statsbudget).

A. Hæren.

Titel 1. Artilleriets tekniske fællesstab.	
I. Raufoss patronfabrik og krudtverk:	
a. Utvidelse av patronfabrikken	kr. 1 500 000,00
b. Ekstraordinær drift	- 6 000 000,00
c. Elektrisk staaovn og smiepresseanlæg	- 500 000,00
II. Kongsberg vaabenfabrik:	
a. Ekstraordinær drift ved vaabenfabrikken	- 1 450 000,00
b. Kanonverkstedet	- 350 000,00
c. Driftsbevilgning til kanonverkstedet	- 200 000,00
III. Antiballonskyts	- 300 000,00
IV. Haandgranater	- 200 000,00
V. Arsenalene:	
Verksteder	- Intet.
VI. Industriens krigsmobilisering og anskaffelse av materialbeholdning	- 1 000 000,00
Titel 2. Infanteriet:	
a. Utstyr for mitraljoser	- 300 000,00
b. Komplettering av 6te divisions kjærremateriel	- 25 000,00
c. Avstandsmaalere	- 25 000,00
d. Haandkikkerter	- 50 000,00
e. Skyttergravsperiskoper	- 10 000,00
f. Skansetøi for infanteriet	- 50 000,00
g. Lyskastere for do.	- 50 000,00
h. Telefonmateriel	- 250 000,00
i. Signallanterner	- 50 000,00

Titel 3. Feltartilleriet:		
a.	Pansrede ammunitionsvogner for 10,5 cm. batterier	- 150 000,00
b.	Pansrede ammunitionsvogner for 7,5 cm. batterier	- 360 000,00
c.	Landvernsskyts	- Intet.
d.	Ildledningsskjold	- Intet.
Titel 4. Fæstningsartilleriet:		
a.	Lyskastermateriel	- 300 000,00
b.	Radiostationer	- 25 000,00
c.	Avstandsmaalere	- 50 000,00
Titel 5. Kavaleriet:		
	Saler	- Intet.
Titel 6. Ingeniørmateriel:		
a.	Landvernsmateriel	- 160 000,00
b.	Specialteknisk materiel	- 160 000,00
c.	Materiel for fæstningsingeniørtropper og fæstningsingeniør- depoter	- 50 000,00
d.	Sal- og chambretsaker	- Intet.
e.	Skansetøikolonner og faste skansetøidepoter, sprængstof og tændammuniton	- 100 000,00
f.	Magasiner	- Intet.
Titel 7. Intendanturen:		
a.	Beklædning	- 3 750 000,00
b.	Utrustning	- 575 000,00
c.	Feltkjøkkener	- 42 000,00
d.	Bakeri paa Evjemoen og Sætermoen	- 75 000,00
e.	Anskaffelser til 6te division av raamaterialer for haandverks- driften ved mobilisering	- 100 000,00
Titel 8.	Sanitetet	kr. 160 000,00
— 9.	Flyvevæsenet:	
a.	Flyvemaskiner og motorer	- 900 000,00
b.	Belysningsmateriel	- 50 000,00
c.	Radiomateriel	- 100 000,00
d.	Parkutstyr	- 140 000,00
e.	Beklædning og diverse utstyr	- 50 000,00
f.	Ekstraordinær driftsbevillning	- 200 000,00
— 10.	Trænkorpset:	
a.	Automobiltræn	- Intet.
b.	Diverse anskaffelser	- 50 000,00
— 11.	Materialer til hestesko	- 90 000,00
— 12.	Fortifikatoriske arbeider:	
a.	Forsterkning av Ingstadkleivens fort	- Intet.
b.	— - Ravenbergets batteri	- 65 000,00
c.	Provisoriske forsvarsanlæg paa Torkildsrudaas	- Intet.
d.	Torpedobatteri, Agdenes	- Intet.
e.	Tilskud til veibygning, Tromsø stift	- Intet.

Titel 13. Bebyggelse paa befæstningerne:

a. Stjørdalens befæstninger	-	15 000,00
b. Værdalens befæstninger	-	10 000,00

B. Marinen.

— 1. Anskaffelser til minevæsenet	-	2 425 000,00
— 2. — - artilleriet	-	1 318 500,00
— 3. — - flyvæsenet	-	1 370 000,00
— 4. — - sanitetsvæsenet	-	5 000,00
— 5. Til indkjøb av Teie gaard m. v.	-	97 500,00

II. Vedrørende personel m. v.

(Paa det ordinære hærbudgets kap. 11).

— 1. Kavaleriets landvern	-	Intet.
— 2. Fæstningsartilleriet	-	Intet.
— 3. Artilleriets tekniske fællestat	-	7 300,00

II.

Stortinget samtykker i, at der ved Nord-Norges arsenal ansættes følgende personel:

- 1 arsenalforvalter,
- 1 fyrverker, kommandørsersjant, garn.,
- 1 opsynsmand og
- 2 haandrækningsmænd.

III.

A. At der — efter forsvarsdepartementets nærmere bestemmelse — utskrives til artilleriets tekniske fællestat:

- a. befelselever.
- b. mekaniske arbeidere og instrumentmakere til hovedarsenalet,
- c. kontrolører for mottagelse av ammunition.

B. At de under A nævnte utskrevne paalægges følgende fredstjeneste:

De under a nævnte 355 dage.

- » — b nævnte 9 maaneders sammenhengende tjeneste.
- » — c nævnte 9 maaneders sammenhengende tjeneste, hvorhos de av disse, som har utdannelse, der kvalificerer til gjennemgaaelse av pelotonførerkursus, paalægges yderligere 30 dages tjeneste i 2det, 3dje og 7de tjenestear.

IV.

At A/S Hamar Jernstøperi og Mekaniske Verksted erholder efter administrationens nærmere bestemmelse et rentefrit laan av staten paa kr. 200 000,00 til anlæg av elektrisk staalsmelteverk og til utvidelse av presseverksanlægget.

V.

Skrivelse av 21de juni 1917 fra Stavanger bystyre om ikke at vedta de fremlagte propositioner om ekstraordinære bevilgninger av 30 millioner kroner til militærvæsenet vedlægges protokollen.

Kristiania i kombinerte budget- og militærkomite den 13de juli 1917.

W. Konow,
formand.

Ivar Aavatsmark,
ordfører for hæren.

C. Sparre,
ordfører for marinen.

Sem Sæland,
sekretær.

Bilag 1.

A d st. prp. nr. 102

Forsvarsdepartementets skrivelse til Stortingets kombinerte budget- og militærkomite av 7de juli d. a.

Paa foranledning tillater man sig vedlagt at oversende en skematisk opsat opgave over:

1. Beløp, hvorom bestemmelse muligens kan utstaa til Stortingets høstsession.
2. Beløp — utenom driftsbevilgningene — som efter departementets opfatning nødvendigvis maa bevilges straks.

Derhos oversendes en opgave over:

- I. De utgifter som er nødvendige for at holde driften ved hærens fabrikker gaaende til 1ste januar 1918 i den utstrækning som er forutsat i st. prp. nr. 102/1917.
- II. De utgifter som er nødvendige for at holde driften gaaende med kun et 8 timers skift i døgnet uten overtid, og hvilken rolle dette spiller for produktionen.

St. prp. nr.	Titel i prp.	Bevilgningens art	Beløp, hvorom bestemmelse muligens kan utstaa til Stortingets høst-session	Beløp, utenom driftsbevilgningene, som efter departementets opfatning nødvendigvis maa bevilges straks	Anmerkninger
			Kr.	Kr.	
102/1917	I. a.	Utvidelse av Raufoss		1 500 000,00	
	I. b.	Ekstraordinær drift Raufoss .			Se særskilt opgave.
	I. c.	Elektrisk staaovn og smipresseanlæg		500 000,00	Maa opføres straks.
	II. a.	Ekstraordinær drift Kongsberg			Se særskilt opgave.
	II. b.	Kanonverkstedet .		350 000,00	
	II. c.	Driftsbevilgning kanonverkstedet			Se særskilt opgave.
	III.	Antiballonskyts .		300 000,00	Hvis skyts m. v. erholdes efter indgaaede kontrakter.
	IV.	Haandgranater .		200 000,00	50 000 N.W.A. 150 000, 22 000 diskos = 130 000.
	V. a.	Arsenalenes verksteder	100 000,00		
	V. b.	Driftsbevilgning arsenalene . .	30 000,00		
	VI.	Industriens mobilisering	800 000,00	200 000,00	Desuten bestilt endel raamaterialer, endel av dette vil litt efter litt kunne posteres paa amm.kontierne, endel vil i tilfælde kunne avhændes til private fabrikker.

St. prp. nr.	Titel i prp.	Bevilgningens art	Beløp, hvorom bestemmelse muligens kan utstaa til Stor- tingets høst- session	Beløp, utenom driftsbevilgning- ene, som efter departementets opfatning nød- vendigvis maa bevilges straks	Anmerkninger
			Kr.	Kr.	
102/1917	II. a.	Utstyr for mitral- jøser		300 000,00	
	II. b.	Kjærremateriel. 6te division . .		25 000,00	
	II. c.	Avstandsmaalere .	25 000,00		
	II. d.	Haandkikkerter .	25 000,00	25 000,00	Overskridelse vedrørende tidligere bevilgninger.
	II. e.	Skyttergravsperi- skoper	10 000,00		
	II. f.	Skansetøi		50 000,00	Til indkjøp av spader som er bestilt.
	II. g.	Lyskastere	15 000,00	35 000,00	Nødvendig fortsættelsesbe- vilgning til bestilte lys- kastere.
	II. h.	Telefonmateriel .	200 000,00	50 000,00	Ledningsmateriel, prisstign- inger.
	II. i.	Signallanterner .	50 000,00		
	III. a.	Pansrede amm. vogner for 10,5 cm. batterier .	150 000,00		Maa efterbevilges.
	III. b.	Do. for 7,5 cm. batterier	360 000,00		Maa efterbevilges.
	III. c.	Landvernsskyts .	100 000,00		
	III. d.	Ildledningsskjold .	25 000,00		
	IV. a.	Lyskastermateriel. Fæstn.art. . . .	50 000,00	300 000,00	Hvis materiel erholdes etter kontraktene.
	IV. b.	Radiostationer. Fæstn.art. . . .	125 000,00	25 000,00	Vil anslagsvis medgaa til montering, stationshus m. v. til det ifjor be- vilgede.
	IV. c.	Avstandsmaalere og kikkerter. Fæstn.art. . . .	50 000,00		
	V.	Saler til kavaleriet	50 000,00		
	VI. a.	Landvernsmateriel Ingeniørvaabnet	160 000,00		
	VI. b.	Specialteknisk ma- teriel	30 000,00	130 000,00	Benzin, oljedepoter, kjær- rer m. v.
	VI. c.	Materiel for fæstn.- ingeniørtropper og fæstn.inge- niørdepoter . .	50 000,00		
VI. d.	Sal- og chambret- saker	30 000,00			

St. prp. nr.	Titel i prp.	Bevilgningens art	Beløb, hvorom bestemmelse muligens kan utstaa til Stortingets høst-session	Beløb, utenom driftsbevilgningene, som efter departementets opfatning nødvendigvis maa bevilges straks	Anmerkninger
			Kr.	Kr.	
102/1917	IV. e.	Skansetøikolonner, sprængstof og tændammunition	90 000,00	10 000,00	Forutsat at der kun skal kjøpes 6 000 kg. skytebomuld og ikke som forutsat 10 000 kg.
	IV. f.	Magasiner . . .		50 000,00	Nødvendig for det materiel som efterhaanden anskaffes.
	VII. a.	Beklædning . . .			Se særskilt opgave.
	VII. b.	Utrustning . . .			Se særskilt opgave.
	VII. c.	Feltkjøkkener . .	42 000,00		
	VII. d.	Bakeri. Evjemoen og Sætermoen .	35 000,00	40 000,00	Indkjøb av bakerovn, maskineri m. v. er sat igang.
	VII. e.	Raamaterialer. 6te division . .	100 000,00		
	VIII.	Sanitetet	160 000,00	40 000,00	Desinfektionsapparater.
	IX. a.	Flyvemaskiner og motorer	600 000,00	300 000,00	Hvis vi erholder alle de i England bestilte 20 flyvemaskiner med utstyr.
	IX. b.	Belysningsmateriel, flyvevæsenet . .	50 000,00		
	IX. c.	Radiomateriel, flyvevæsenet . .	100 000,00		
	IX. d.	Parkutstyr, flyvevæsenet		200 000,00	Do. do.
	IX. e.	Beklædning m. v. flyvevæsenet . .	50 000,00		
	IX. f.	Driftsbevilgning, flyvevæsenet . .			Se særskilt opgave.
	X. a.	Automobiler . . .	100 000,00		
	X. b.	Diverse anskaffelser, trænkorpsset	50 000,00		
	XI.	Materialer til hestesko	90 000,00		
	XII. a.	Forsterkning av Ingstadkleivens fort	50 000,00		
	XII. b.	Forsterkning av Ravnebergets batteri	65 000,00		
	XII. c.	Provisoriske forsvarsanlæg, Tor-kildsrudaas . .	50 000,00		

St. prp. nr.	Titel i prp.	Bevilgningens art	Beløp, hvorm bestemmelse muligens kan utstaa til Stortingets hest-session	Beløp, utenom driftsbevilgningene, som efter departementets opfatning nødvendigvis maa bevilges straks	Anmerkninger
			Kr.	Kr.	
102/1917	XII. d.	Torpedobatteri. Agdenes befæstninger	250 000,00		
	XII. e.	Veibygning, Tromsø stift		50 000,00	Arbeidsdepartementet har gjort regning paa denne bevilgning.
	XIII. a.	Stjørdalens befæstninger		15 000,00	Tillægsbevilgning.
	XIII. b.	Værdalens befæstninger	15 000,00		
	B. Marinen				
	1. Minev.	1. Torpedoanskaffelse	1 000 000,00		Der er bestilt 50 torpedoer, men bestillingen er ikke endelig stadfæstet, da vi forlangte visse garantier. Der er brev underveis, saa intet bestemt kan siges. Selv om bevilgningen ikke gives nu, kan vi slutte kontrakten, da vi har penge paa nybygningen. Ellers var de nævnte torpedoer bestemt for nu havendes fartøier.
		2. Minefabrikation	800 000,00	700 000,00	Vi staar i efterskud fra forrige termin og har mange miner under arbeide i forventning om videre bevilgning.
		3. Lyskastere	100 000,00		Kan nu skaffe materiellet, hvis vi faar penger.
		4. Signalemateriel		25 000,00	
	2. Artill.	1. Anskaffelse av sprængstof	18 000,00		
		2. Fabrikation av banelys	38 000,00		
		3. Fabrikation av tændpatroner m. v.	62 500,00		
		4. Fabrikation av kanoner med ammunition	1 200 000,00		Vi haaber at kunne faa emner snart, og da bør de kjøpes likesom forskjellig andet tilbehør. Om vi ikke egentlig er bundet, bør iallefald endel av bevilgningen gives nu for at komme vel i gang.

St. prp. nr.	Titel i prp.	Bevilgningens art	Beløb, hvorom bestemmelse muligens kan utstaa til Stortingets høst-session	Beløb, utenom driftsbevilgningene, som efter departementets opfatning nødvendigvis maa bevilges straks	Anmerkninger
			Kr.	Kr.	
102/1917	3. Flyvevæsenet	16 flyvebaater m.v.	1 000 000,00	500 000,00	I det som bundet opførte beløb er medtat anskaffelse av 4 flyvebaater fra England, som vi muligens kan faa nu, samt skurpladser og øvrig tilbehør. Absolut bundet er vi kun til et beløb av ca. kr. 150 000,00 à kr. 200 000,00, hvorfor er indkjøpt forraad, paabegyndt verksted etc.
	4. Sanitetsvæsenet	Baaremateriel og sanitetsforraad	5 000,00		
	5. Station for undervandsbaater			450 000,00.	Anlægget av undervandsbaatstationen i Tønsberg er en økonomisk foranstaltning som ikke bør utsættes. Transformatorstationen er bygget og kaien maa utbygges for at undervandsbaatene kan komme til at lade. Vi haaber at kunne slippe at ha „Ellida“ opfyrt til vinteren, men da maa der drives paa nu med anlægget av stationen.
103/1917	B. Marinen				
	1. a. Marinens hovedverft	Bygning av en kranbane med kran ved en av byggebeddingene	200 000,00		
	1. c. Bygningsvæsenet	Utvidelse av bygningsvæsenets verksted . . .	33 000,00		
	1. d. 1ste sjømilitære distriktskommando	1. Forbedring av kontrolforholdene paa hovedstationen . . .	100 000,00		
		2. Paabegyndelse av ny kasserne	100 000,00		
		3. Nyt artilleri-ekserserhus . .	80 000,00		

St. prp. nr.	Titel i prp.	Bevilgningens art	Beløp, hvorom bestemmelse muligens kan utstaa til Stortingets høst-session	Beløp, utenom driftsbevilgningene, som efter departementets opfatning nødvendigvis maa bevilges straks	Anmerkninger
			Kr.	Kr.	
103/1917	1. e. Mel-somvik oplagshavn	1. Spiselokale for arbeidere . . . 2. Utvidelse av kaien med kuloplaget i Tønsbergdistriktet . 3. Anskaffelse av brandsprøite, telefon, centralbord og motor til transportlægger	9 500,00 3 300,00 27 000,00		
	2.	Indkjøp av biologiske station i Bergen	140 000,00		Hvis eiendommen ikke kjøpes straks, blir den solgt til private. Vi har den paa haanden til Stortinget har fattet beslutning. En yderligere utsættelse til høsten vil neppe bli akseptert.

Ekstraordinære driftsbevilgninger ved hærens fabrikker 1917—1918.

(ad st. prp. nr. 102 for 1917).

- I. For at holde driften gaaende til 1ste januar 1918 i den utstrækning som forutsat i st. prp. nr. 102 for 1917 tiltrænges:
- a. Raufoss patronfabrik kr. 3 300 000,00 ekstraordinært foruten den ordinære bevilgning.
Desuten maa raamaterialer for 2det halvaar 1917—1918 sikres straks, hvorfor tiltrænges yderligere kr. 2 300 000,00.
 - b. Kongsberg vaabenfabrik (haandvaaben) kr. 1 135 000,00 ekstraordinært foruten den ordinære driftsbevilgning.
Desuten maa raamaterialer for 2det halvaar 1917—1918 sikres straks, hvorfor tiltrænges yderligere kr. 500 000,00¹⁾.
 - c. Kanonverkstedet kr. 100 000,00. (Har ingen ordinær bevilgning).
 - d. Flyvemaskinfabrikken, kr. 120 000,00.
 - e. Intendanturens verksteder, kr. 3 367 000,00.
- II. For at holde driften gaaende til 1ste januar 1918 med kun et 8 timers skift i døgnet uten overtid tiltrænges:
- a. Raufoss patronfabrik, kr. 1 500 000,00 ekstraordinært.
Desuten maa raamaterialer for 2det halvaar 1917—1918 sikres, hvorfor tiltrænges yderligere kr. 1 250 000,00,
Produktionen vil nedsættes fra 25 millioner geværpatroner og 56 000 kanonskud pr. aar til 18 millioner geværpatroner og 24 000 kanonskud (i begge tilfælder er produktionen for den ordinære bevilgning medregnet).
 - b. Kongsberg vaabenfabrik (haandvaaben) kr. 835 000,00 ekstraordinært.
Hvis raamaterialer skal anskaffes for det hele driftsaar, tiltrænges yderligere kr. 450 000,00.
Overgang til et skift vil ved vaabenfabrikken nødvendiggjøre opsigelse av ca. 150 arbeidere.
Produktionen vil pr. aar nedsættes med:
 - 5 000 geværer.
 - 6 tunge mitraljøser.
 - 50 lette —
 - 500 Coltpistoler.
 - c. Kanonverkstedet kr. 100 000,00.
Kanonverkstedet kan ikke anvende de ved haandvaabenfabrikken eventuelt ledigblevne arbeidere.
 - d. Flyvemaskinfabrikken kr. 75 000,00.
Der forutsættes at kunne bygges 2—3 flyvemaskiner.
 - e. Intendanturen. Er ikke aktuelt, idet arbeidet for den største del foretages som stykarbeide rundt omkring i byen.

¹⁾ Priserne m. v. øket siden den tekniske etats forrige opgave. (Budgetforslaget).

Bilag 2.

Militærkomiteens skrivelse av 10de mai d. a. til forsvarsdepartementet.

Komiteen tillater sig herved at anmode det kongelige departement om at bli tilstillet:

1. Opgave over, hvormeget der pr. 1ste april d. a. indestaar uanvendt av hver enkelt av de siden 1ste juli 1914 givne ekstraordinære bevilgninger til hær og flaae.
2. Opgave over de beløp der av disse bevilgninger er utbetalt som forskud vedkommende bestillinger, som endnu ikke er effektuert eller vedkommende byggearbeider m. v., som endnu ikke er fuldført.

Forsvarsdepartementets skrivelse av 10de juli d. a. til militærkomiteen.

Ekstraordinære bevilgningers status.

I anledning av den ærede komites skrivelse av 10 mai d. a. oversendes hoslagt opgave utvisende:

1. Hvormeget der pr. 1ste april d. a. indestaar uanvendt av hver enkelt av de siden 1ste juli 1914 givne ekstraordinære bevilgninger til hæren.
2. De beløp der av disse bevilgninger er utbetalt som forskud vedkommende bestillinger, som endnu ikke er effektuert eller vedkommende byggearbeider m. v., som endnu ikke er fuldført.

De i opgaven opførte uanvendte beløp omfatter beløp, der pr. 1ste april 1917 ikke er regnskapsført som utbetalt.

Beløpene er paa et par undtagelser nær alle disponert og vil for en større del antagelig være utbetalt inden budgjetaarets utløp.

Som bekjendt foregaar de allerfleste utbetalinger i budgjetaarets 4de kvartal.

Foreslaat i St. prp. nr.	Bevilgningens art	Bevilget	Kap.	Tit.	Utbetalt forskud	Ikke utbetalt pr. 1/4 1917	Anmerkning
120—1914 Bevilgning git 3/7 1914 —"	Kommandopladser paa befæstningene Brisantammunition for hæren	Kr. 300 000,00 500 000,00	26 27	1—10 1—2	Kr. 29 883,16	Kr. 22 000,00 224 200,00	Paa dette kapitel skal posteres restutgifter til endel ammunitionsanskaffelser. Ammunitionen er bestilt dels indenlands og dels i Sverige. Bevilgningen blir overskredet.
—"	Bebyggelse, befæstningene	500 000,00	29	1—9		10 000,00	
26—1915 Bevilgning git 23. 37/4 1914 —"	Gjennemførelse av hærordningen i 6te division	903 000,00	34	1—7	7 000,00	16 100,00	De ikke utbetalte beløp gjælder væsentlig: 1. 4 stykker 12 cm. haubitzer (5te division) bestilt hos Bofors 30te juli 1915, lovet færdig første halvdel høsten 1916. Sidste gang lovet færdig første halvdel 1917. 2. 4 stykker 7,5 cm. haubitzer (3dje division). Skal fabrikeres hjemme. Prøvehaubitz forarbeidet (ifølge bestemmelse av 22de november 1915). Emner til bjergranoner og bjerghaubitser (reserve) bestilt 4de november 1916. 3. Ammunitionskjørrer bestilt (Skabo) 31te mars 1917 (se utrykt redegjørelse til St. prp. nr. 102—1917). Ammunition saavel til bjergranoner og bjerghaubitser beordret oparbeidet 5te juni og 7de august 1915 samt 9de november 1916 — delvis oparbeidet, delvis under levering.
—"	Anskaffelser for kavaleriet	235 000,00	37	1—2		3 350,00	
—"	Anskaffelser m. v. for feltartilleriet . . .	1 562 000,00	38	1—5	140 478,33	755 700,00	
—"	Anskaffelser for ingeniørvæbnet	517 000,00	39	1—4		94 911,92	Samtlige 12 forutsatte lyskastere og 7 radiostationer er anskaffet. Magasinerne er færdige eller under opførelse. Det gjenstaaende beløp kr. 94 911,00 hitrører væsentlig fra forskjellige specialvogne, der er under oparbeidelse ved Hvalsmoens verksted og vil være utbetalt inden ganske kort tid.
—"	Anskaffelser for festningsartilleriet . . .	268 000,00	40	1—2	52 642,02	17 600,00	
—"	Anskaffelser for intendanturen	1 650 000,00	41	1—3		89 633,70	Beløpet er disponert og vil medgaa til ikke effektuerte leveranser.

Foreslaat i St. prp. nr.	Bevilgningens art	Bevilget	Kap.	Tit.	Utbetalt forskud	Ikke utbetalt pr. 1/4 1914	Anmerkning
26—1915 Bevilgning git 28. 37/4 1915.	Flyvevæsenet . . .	Kr. 100 000,00	44	1—4	Kr.	Kr. 24 000,00	Flyveskur Oscarsborg.
—	Bebyggelse, ventilation og lys paa befæstningene . .	470 000,00	45	1—10	40 000,00	27 000,00	Endel bebyggelse. Ravnbergets batteri, utsat (kfr. st. prp. nr. 102—1917, pag. 32).
—	Kommandoplads paa befæstningene	225 000,00	46	1—4	28 500,00	70 000,00	Kommandoplads Svelvik og Sandviken batteri, Bergen, utsat (ca. kr. 26 000,00). Bergens befæstningers kommandoplads, ca. kr. 44 000,00 under arbejde. De øvrige færdige.
—	Forbedringer av skytebaner	80 000,00	49			12 000,00	Endel skytebaner er under utbedring.
—	Bebyggelse, Garder-moen	70 000,00	50		13 819,53		
—	Haubitzer for 4de division	300 000,00	52			254 100,00	} 8 stykker 7,5 cm. haubitzer (4de og 6te division). Skal fabrikeres hjemme. Se forøvrig kap. 38, anm. 2 og 3.
—	Haubitzer for 6te division	300 000,00	53			237 500,00	
113—1915 Bevilgning git 22. 37/7 1915.	Bebyggelse paa ekspercerpladsene . .	600 000,00	54	1—9	11 791,64	145 722,90	Samtlige arbeider igangsatt. Endel restutbetalinger gjenstaar i 6te divisions distr. kt.
67—1915 Bevilgning git 11/8 1915.	Kristianiafjordens fremskutte befæstninger	8 950 000,00	59	1—10	545 232,00	6 874 506,00	
85—1916 Bevilgning git 22/6 1916.	Bebyggelse paa ekspercerpladsene . .	655 000,00	57	1—8	54 000,00	141 410,00	Arbeidene igangsatt men ikke fuldført.
—	Bebyggelse paa befæstningene	150 000,00	58	1—5		41 500,00	Arbeidene igangsatt men ikke helt fuldført.
84—1916 Bevilgning git 24/7 1916.	Anskaffelse til infanteriet	415 000,00	61	1—7		375 600,00	Utstyr for mitraljøser, skansetøi, telefonmateriel, trænmateriel og lytkastere er bestilt og under levering. Bevilgningerne blir overskredet (jfr. St. prp. 102—1917).

Foreslaat i St. prp. nr.	Bevilgningens art	Bevilget	Kap.	Tit.	Utbetalt forskud	Ikke utbetalt pr. 1/4 1917	Anmerkning
84—1916 Bevilgning git 24/7 1916.	Anskaffelse til feltartilleriet	Kr. 1 880 000,00	62	1—7	Kr. 5 827,00	Kr. 1 340 000,00	<p>1. Underskjold sat i arbejde ved hovedarsenalet 29de september 1916 (ordre 26de mai 1916).</p> <p>2. Pansrede ammunitionsvogner for 7,5 cm. og 10,5 cm kanoner — se utrykt bilag til St. prp. nr. 102—1917.</p> <p>3. Ildledningsskjold: 20de mai 1916 ordre til indkjøb av en model fra Tyskland. — Strandet paa utførselstilladelse. — Tegninger m. v. maatte oparbeides hjemme. Generalfelttøimesteren søker nu at bortsætte arbeidet til privat firma.</p> <p>4. Kikkertsigter for 10,5 cm. positionskanoner oparbeides ved hovedarsenalet (ordre 3dje august 1916).</p>
—	Anskaffelse til ingenierværnet	625 000,00	63	1—4	484 438,00		<p>1. Almindelig ingeniørmateriel kr. 100 000,00. Beløpet fordeles sig paa anskaffelse av kabel, telefon og sappermateriel. Departementet har under 30te september 1916 approbert generalinspektørens forslag. Leveransen vil være avsluttet i løpet av høsten 1917.</p> <p>2. Specialteknisk materiel kr. 400 000,00. Kontrakt oprettet med Marconiselskapet den 29de september 1916 angaaende leveranse av 4 radiostationer. Kompensationsforholdet endnu ikke ordnet trods flere henvendelser til utenriksdepartementet.</p> <p>Kontrakt med Siemens Schuckert oprettet 30te september 1916 angaaende leveranse av 7 lyskastere. Der er netop kommet meddelelse om at materiellet nu er færdig.</p> <p>Benzin- og oljedepoter under opførelse. Transportvogne under arbejde ved Hvalsmoens verksted.</p> <p>3. Fæstningsingeniørdepoter kr. 50 000,00. Anskaffelsen færdig.</p> <p>4. Sprengstof og tæadammunition kr. 75 000,00.</p> <p>Efter forskjellige vanskeligheter med at anbringe bestillinger ved indenlandske fabrikker er kontrakt opprettet 13de juni 1917 med Skånska Bomuldskruttfabrikken. Saaledes som leveranserne nu staar maa man anta, at det allerreste av det gjenstaaende beløp kr. 484 438,00 vil bli utbetalt i nær fremtid.</p>

Foreslaat i St. prp. nr.	Bevilningens art	Bevilget	Kap.	Tit.	Utbetalt forskud	Ikke utbetalt pr. 1/4 1917	Anmerkning
84—1916 Bevilgning git 24/7 1916.	Anskaffelse til fæstningsartilleriet . .	Kr. 1 034 000,00	64	1—8	Kr.	Kr. 855 000,00	<p>Det ikke utbetalte beløp gjælder:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kabel bestilt i England kr. 72 000,00 (approbert 28de juli og 25de august 1916). 2. Lyskastere bestilt i Tyskland kr. 59 500,00 (approbert 1ste april 1916). 3. Radiomateriel ca. kr. 270 000,00. Telegrafvæsenet lovet at hjælpe med anskaffelsen fra England, men maatte opgi forsøket. Det har nu lykkedes fæstningsartilleriet at faa anbud, bl. a. et norsk (Hovland). Ordre til anskaffelse utgik fra departementet 25de mai 1916. 4. Transportable lyskastere bestilt i Amerika ca. kr. 77 500,00 (approbert 25de august 1916). 5. Avstandsmaalere og kikkertør bestilt i Tyskland ca. kr. 90 000,00 (approbert 29de juli 1916). 6. Antiballonskyts . ca. kr. 263 000,00. Skal fabrikeres ved kanonverkstedet. Emner bestilt i Sverige 7de december 1916. 1 prøvekanon snart færdig ved hovedarsenalet. 7. Flytning av kanon kr. 23 000,00. Saken er utsat paa grund av planer om fremskudte befæstninger ved Kristiansand.
—"	Anskaffelse til intendanturen	2 000 000,00	66	1—3		951 059,00	Beløpet er disponert og vil medgaa til endnu ikke effektivt leveranse.
—"	Anskaffelse til sanitetet	200 000,00	67		3 700,00	113 480,00	Beløpet er disponert og vil medgaa til endnu ikke effektivt leveranse.
—"	Anskaffelse til trænkorpset	50 000,00	68		5 000,00	45 000,00	Kløvsaler til 6te trænkompagni bestilt 16de november 1916.
—"	Artilleriets tekniske fællesetat	5 250 000,00	69	1—5	140 800,00	1 337 600,00	<p>Paa dette kapital er følgende overskridelse: Driften av Raufoss kr. 926 700,00. Kr. 1 000 000,00 skal midlertidig tages fra kap. 55. Kanonverkstedets overskridelse kr. 52 300,00.</p> <p>Det bevilgede beløp er i sin helhet disponert og be- tragtelig overskredet (se St. prp. nr. 102—1917, side 4—14).</p>

Foreslaaet i St. prp. nr.	Bevilgningens art	Bevilget	Kap.	Tit.	Utbetalt forskud	Ikke utbetalt pr. 1/4 1917	Anmerkning
84—1916 Bevilgning git 24/7 1916.	Arsenal og magasiner for 6te division . .	Kr. 230 000,00	70	1—3		Kr. 228 000,00	Grunderhvervelser færdig, men beløpene ikke utbetalt. Der ventes paa ordning av heftelser. Planer og tegninger approbert for magasinerne. Arbeidet paaregnes i det væsentligste fuldført i løpet av kommende budgettermin.
— —	Anskaffelser m. v. for flyvevæsenet . . .	750 000,00	71	1—6		370 900,00	De ikke utbetalte beløp gjælder: Flyvemaskiner og motorer kr. 160 000,00 (disponert), feltreparationsverksted kr. 31 000,00 (herav kr. 17 000,00 udisponert). Mobiliseringsforraad av materiel kr. 60 065,00 (disponert). Grunderhvervelse og bebyggelse kr. 64 888,00 (disponert og overskredet), flyveetablissementer utenfor Kjeller kr. 45 000,00, tilfældige utgifter kr. 10 000,00, der vil medgaa til dækkelse av overskridelser.

Bilag 3.

Skrivelse fra forsvarsdepartementet til Stortingets militærkomite
av 20de juni d. a.

Hoslagt oversendes den ærede komite de i skrivelse av 10de f. m. begjærte opgaver vedkommende de siden 1ste juli 1914 til marinen givne ekstraordinære bevilgninger.

Th. Holtfodt.

A. Collett.

Opgave

over indestaaende beløp og utbetalte forskud vedkommende de til marinen for tiden 1ste juli 1914—30te juni 1917 givne ekstraordinære bevilgninger.

	Bevilgningens beløp.	Indestaaende pr. 30/7 1917.	Utbetalt som forskud.
	Kr.	Kr.	Kr.
1914—1915:			
1. Bergens flaatestation	1 250 000,00	502 600,52	—
2. Kristiansands do.	210 000,00	21 188,00	58 031,00
3. Ramsund do.	100 000,00	—	—
4. Marinens flyvevæsen	50 000,00	—	—
5. Forandring av Hortens tørdok	31 000,00	13 578,87	—
	1 641 000,00	537 367,39	58 031,00
1915—1916:			
1. Kristianiafjordens forsvar	800 000,00	798 957,03	—
2. Forskjellige foranstaltn. ved Melsomvik opl. havn	170 000,00	27 755,26	580 222,17
3. Kristiansands flaatestation	215 000,00	119 076,45	30 375,00
4. Trondhjems do.	590 000,00	586 605,34	—
5. Ramsund do.	672 000,00	286 892,44	—
6. Torpedofabrikation	300 000,00	—	289 042,75
7. Bygning av 4 større undervandsbaater	9 000 000,00	6 537 355,07	2 433 700,00
8. Do. - 2 større torbedobaater	1 840 000,00	1 467 060,05	179 348,00
9. Do. - 2 kanonbaater	1 140 000,00	900 246,43	236 306,43
10. Flyvemateriel	140 000,00	1 422,53	—
11. Minemateriel	880 000,00	203 391,73	—
12. Ansk. vedk. de bestilte men ikke lev. panserskibe	1 015 000,00	815 753,21	—
13. Til flytende oljelager	33 000,00	—	—
14. Indredning av »Sleipner« som losjiskib	21 000,00	1 780,48	—
	16 816 000,00	11 746 296,02	3 253 994,35

	Bevilningens beløb.	Indestaaende pr. 20/4 1917.	Utbetalt som forskud.
	Kr.	Kr.	Kr.
1916—1917:			
1. Forskj. utvidelser m. v. vedr. Karl Johans Vern	788 500,00	470 545,75	366 017,29
2. Til oprettelse av akkumulatorfabrik	250 000,00	249 818,10	—
3. Elektrisk kraftoverføring til hovedverftet . . .	260 000,00	260 000,00	—
4. Forskj. utvidelser m. v. ved artilleri og minevæsen	352 800,00	179 560,22	—
5. Anskaffelser til minevæsenet	557 000,00	251 339,10	120 502,05
6. Do. - artilleriet	465 000,00	494 992,94	—
7. Do. - navigationsvæsenet	113 000,00	—	—
8. Do. av reservekjeler m. v.	200 000,00	—	—
9. Do. til flyvevæsenet	300 000,00	104 253,06	15 517,54
10. Do. av 2 mindre undervandsbaater . .	2 450 000,00	1 933 600,00	516 400,00
11. Fabrikation av haandminer	81 000,00	46 844,41	14 083,33
12. Til fullførelse av 2 mineutlæggere	250 000,00	250 000,00	—
	<u>6 097 300,00</u>	<u>4 240 953,58</u>	<u>1 032 520,16</u>